

Levensbeschouwing in beeld: Feesten

Antwoordsuggesties | Werkbladen | Handleiding

WERKBLAD 1: KALENDER MAKEN

1. Noem 6 verschillende tijdmeters en beschrijf hoe ze werken.

A. Schaduwklokken:

Zo'n 4000 jaar geleden vonden de Oude Egyptenaren de schaduwklok uit; de eerste bekende klok. De schaduwklok was T-vormig, de tijd werd afgelezen door te kijken hoe ver de schaduw reikte op de schaal. Waarschijnlijk nam de Egyptische farao (Toetmozes 3) een schaduwklok mee wanneer hij ten strijde trok.

B. Zonnewijzers:

Rond 800 voor Chr. werden de zonnewijzers uitgevonden. Wanneer de zon op een rechtopstaande of schuine paal schijnt valt er een schaduw op een tijdsschaal. Zonnewijzers waren ook populair in Griekenland en Rome. Ze werden gebruikt in Europa tot in de 18e eeuw. Er waren ook kleine, draagbare zonnewijzers voor reizigers.

C. Waterklokken:

's Avonds en met bewolkt weer waren schaduwklokken en zonnewijzers waardeloos, daarom verscheen er een waterklok. Bij de waterklok wordt de tijd aangegeven door het veranderende waterniveau. In het Oude Griekenland werden waterklokken gebruikt om de spreektijd van een advocaat bij de rechtbank te meten.

D. Wierookklokken:

Deze wierookklokken werden van de 6de tot de 17de eeuw gebruikt in China. Wierook brandt erg regelmatig, zo kun je geschikt uren bijhouden. In sommige

klokken was er voor elk uur een ander soort wierook, waardoor je kon ruiken hoe laat het was.

E. Kaarsklokken:

Kaarsklokken werden voor het eerst 1000 jaar geleden gebruikt. Er werden strepen opgezet, die de uren voor stelden. Zo kon je zien hoeveel uren er verstreken waren sinds je de kaars aangestoken had. Volgens de Engelsen is de kaarsklok door de koning Alfred de Grote uitgevonden.

F. Zandlopers:

In de Middeleeuwen was de zandloper in Europa volop in gebruik, vaak op trekschuiten en bij kerkdiensten. Het was eigenlijk geen zand wat er door de kleine opening tussen de twee glasbellen doorloopt, maar gemalen eierschaal. Echt zand was te ruw.

2. Waarom kan het niet overal op de wereld even laat zijn?

De aarde draait in een jaar eenmaal om de zon. De aarde staat scheef en draait ook om haar eigen as. Doordat de aarde ook om haar eigen as draait, komen de meeste gebieden op aarde elk etmaal een tijd in het verlichte deel (de dag) en een tijd in het donkere deel.(de nacht) In juni duren de dagen op het noordelijk halfrond langer dan de nachten. Op het zuidelijk halfrond is het dan net andersom. Gebieden bij de evenaar hebben altijd een even lange dag als nacht. De zon komt daar om 6 uur op en gaat daar 's avonds weer om 6 uur onder.

Het kan niet overal ter wereld even laat zijn, omdat de aarde ook om z'n eigen as draait. In het eind van de 19e eeuw werd de wereld verdeeld in 24 tijdzones van elk 15 graden breed, deze worden meridianen genoemd. De meridiaan van Greenwich, UK, is het nulpunt van de zonetelling en de zones worden oostwaarts geteld van 0 tot en met 23. De zon passeert de meridiaan van Greenwich om 12 uur 's middags.

3. Hoe ontstaan dag – nacht en zomertijd – wintertijd?

Dag en nacht.

Als de aarde met zijn baan om de zon bezig is krijgt de aarde steeds een andere hoek vanwaar de zon invalt. En omdat de aarde ook om z'n eigen as draait krijg je dag en nacht. Als de zon voor de aarde van rechts komt is het rechter deel van de aarde op dat moment verlicht, daar is het dag. De aarde draait en zo komt elk deel van de aarde eens in de 24 uur een tijd in het verlichte en donkere deel.

Zomertijd en wintertijd.

Dat de dagen op het noordelijk halfrond in de zomer langer duren komt doordat de tijd een uur vooruit is gezet en omdat de zon tussen de Kreeftskeerkring en de Steenbokskeerkring in een jaar eenmaal heen en weer beweegt. Als het zomer is op het noordelijk halfrond staat de zon bij de bovenste keerkring en staat dichterbij het noordelijk halfrond. Als het bij ons zomer is, is het in het verre zuiden het tegenovergestelde. (winter)

4. Mensen hebben in de loop van de geschiedenis niet altijd hetzelfde gedacht over tijd. Beschrijf de ideeën over tijd in de oudheid, in de middeleeuwen en nu.

Seconde na seconde, minuut na minuut, uur na uur, maand na maand, jaar na jaar kruipt de tijd voortdurend snel voorbij. Hoe vaak kijk je wel niet op je horloge of een klok, om te zien hoe laat het is? Misschien sta je er niet zo bij stil, maar tijd bepaald onze levensstijl. Al bij het ontwaken zijn we ons bewust van de tijd. Tijd beheerst ons leven. Zeker in de loop der eeuwen heeft tijd een steeds belangrijker rol ingenomen. Overal waar we zijn, thuis, in de auto, op het werk of op school zijn we omgeven door tijdmeters: horloges, klokjes op video's of ovens, agenda's, kalenders tot slingeruurwerken toe. Het is moeilijk de wereld anders voor te stellen, zonder tijd. Toch is het niet altijd zo geweest, vroeger was het wel anders. Eeuwenlang heeft de mens zonder klokken geleefd. Klokken ontstonden pas met de ontwikkeling van een goed georganiseerde maatschappij. Voordat de klokken

kwamen hielden ze zich natuurlijk ook wel met de tijd bezig, maar niet zo als nu. Vroeger waren er ook volken die heel anders over de tijd dachten, dan dat wij dat tegenwoordig doen.

De oude Egyptenaren en Oude Grieken bijvoorbeeld beschouwden de tijd als een god. Maar in andere culturen zag men de tijd weer heel anders. In de Middeleeuwen werd de tijd als een oude man met een zeis en een zandloper uitgebeeld, men noemde hem; Vadertje Tijd. Als hij verscheen ging er iemand dood. De zandloper betekende dus dat iemands tijd voorbij was. De zeis maaide het leven van die persoon weg. Tegenwoordig is tijd ook uitermate belangrijk geworden. Tijd is geld. Het lijkt wel hoe welvarender de mens wordt, hoe groter de plaats wordt die tijd inneemt. Vooral bij zakenmensen is de uitspraak: 'tijd is geld', erg toepasselijk. Er zijn tegenwoordig ook veel manieren om tijd te besparen, door bijvoorbeeld in je auto te telefoneren als je in de file staat of door eten af te halen. De welvaart van de mens wordt steeds groter. Alles moet sneller. Nog meer tegelijk doen, zo snel mogelijk. Hoe zal dit dan moeten gaan in de toekomst.

6. Voor welke doelen wordt een kalender gebruikt? Noem er drie.

De kalender wordt niet alleen gebruikt om de dag van de maand of de maand van het jaar te weten, de kalender wordt ook voor verschillende godsdiensten gebruikt om religieuze gebeurtenissen vast te leggen en om bepaalde dagen vast te stellen voor bijvoorbeeld feesten, rituelen en bedevaarten. Men was bijzonder nauwgezet bij het uitvoeren van ceremonies en offerande. Als deze men niet op de goede dag of op het goede moment uitvoerden konden de rituelen wel eens een averechts effect hebben en de goden boos maken.

7. In de tekst worden vier verschillende godsdienstige kalenders genoemd. Welke vier kalenders zijn dat en geef per kalender een korte beschrijving.

De Hindoe kalender.

De Hindoe kalender wordt in India gebruikt in het religieuze leven en de Gregoriaanse in het alledaagse leven. Hindoes zien de wereld als een reeks tijdcycli. Een Cyclus bestaat uit 12000 goddelijke jaren. Een goddelijk jaar is 360 zonnejaren, dus een cyclus is 4320000 jaar. Duizend cycli zijn samen een Kalpa. Een Kalpa is een enkele dag in het leven van de god Brahma, de schepper van het universum.

De Joodse kalender.

De Joodse kalender gaat terug tot 3761 v. Chr., voor de Joden de dag van de schepping. Deze kalender is gebaseerd op de maanstanden. Een Joodse dag begint en eindigt bij zonsopgang. Zaterdag is de Sabbat, de heilige dag. In de oude Joodse kalender was 50 een heilig getal. Elke 50 jaar werden de schulden van mensen kwijtgescholden en kregen slaven de vrijheid.

Het Islamitische jaar.

De moslim kalender begint op 16 juli 622 jaar na Chr., de dag waarop de profeet Mohammed van Mekka naar Medina vluchtte om aan zijn vijanden te ontkomen. Deze reis staat bekend als de Hijrah en de kalender als Hijri. Elke maand begint op nieuwe maan en het Moslim jaar is 11 dagen korter dan het Gregoriaanse jaar. Het jaar 1997 van de Gregoriaanse kalender komt overeen met het jaar 1417 van de Hijri. De belangrijkste maand op de Moslim kalender is de Ramadan, de vastenmaand. Tijdens deze maand mogen Moslims niet eten en drinken en gaan seksuele omgang hebben tussen zonsopgang en zonsondergang.

De Christelijke kalender.

Op Pasen, een van de belangrijkste Christelijke feestdagen, herdenken Christenen de kruisiging van Christus. Vroege Christenen konden het moeilijk eens worden over de datum van Pasen. In 325 na Chr. werd beslist dat Pasen valt op de eerste zondag

na de eerste volle maan na de lente evening (rond 20 maart). Dit betekent dat Pasen meer dan een maand van datum kan verschillen, namelijk van 22 maart tot 25 april.

8. Welke kalender wordt in Nederland gebruikt?

De Christelijke kalender

WERKBLAD 2: MOMENTEN EN MANIEREN VAN STILSTAAN BIJ HET LEVEN.

1a. Waarom had men al heel vroeger behoeften aan een kalender?

Al in zeer vroege tijden voelde men de behoefte om dagen en periodes anders aan te geven dan met uitdrukkingen als 'over 256 dagen'. Dit was vooral van belang in religieuze toepassingen, waarbij feestdagen met een regelmatige tussenpose terugkwamen. Nu zijn er twee hemellichamen die met een hoge frequentie en een grote regelmaat terugkomen, dus lag het voor de hand om deze twee voor tijdmeting te gebruiken. Tijdmeting met behulp van de zon was echter in vroeger tijden nog niet zo gebruikelijk, omdat tijden in termen van jaren nog niet veel voorkwamen.

1b. Waarom waren de eerste kalenders nog niet zo nauwkeurig?

De tijdmeting aan de hand van de zon en maan waren nog niet zo ver ontwikkeld en zeker nog niet zo nauwkeurig.

1c. Wat is het verschil tussen een maan- en een zonkalender?

Naast een jaar waarbij getracht werd om een maand ook te laten samenvallen met een omlooperperiode van de maan zijn er ook al in vroegere tijden kalenders geweest die alleen met de zon rekening hielden. Hierbij was het jaar wel opgedeeld in 'maanden' maar deze hadden nauwelijks meer een relatie met de werkelijke maand.

1d. In de middeleeuwen werd de tijdmeting steeds nauwkeuriger. Noem twee redenen waarom een kalender steeds nauwkeuriger moest zijn?

- Religieuze feesten moesten op vrij nauwkeurig bepaalde data gevierd worden.
- Landbouw wou ook graag weten wanneer een bepaald gewas gezaaid moest worden.

1e. Hoe kun je de ene datum van bijv. onze christelijke kalender omrekenen naar een andere kalenderdag van een ander volk?

Bij het converteren van een datum van de ene naar een in de andere kalender is vaak ook de tijd van belang, want het begin van de dag varieert van volk tot volk. Wij gebruiken tegenwoordig een begin om middernacht, maar dat is lang niet algemeen, de Joden beginnen een dag bij zonsondergang, de Turken begonnen vroeger bij zonsopgang, en in veel streken in India is het nog steeds gebruik om om 12 uur 's middags te beginnen. Ook de gewone Juliaanse dag begint om 12 uur 's middags, de gemodificeerde versie echter om 12 uur 's nachts.

2a. Welke zes verschillende kalenders zijn er volgens deze site?

- Chinese kalender
- Christelijke kalender
- Romeinse kalender
- Joodse kalender
- Islamitische kalender
- Hindoeïstische kalender

1b. Wat kunnen we hiervan leren, als we het hebben over het moment waarop mensen stil staan bij het leven?

Het moment wordt bepaald door cultuur en de gehanteerde kalender.

4. Wat zijn de zeven sacramenten van de Rooms-katholieke kerk? Zoek de momenten en manieren waarop er stilgestaan wordt bij het leven. Wat vind je van

deze momenten en manieren van stilstaan bij het leven? Leg uit.

- Doopsel: Stilstaan bij de geboorte van een kind en het nieuwe leven, door dat kind te dopen met water en te tekenen met zout en olie
- Vormsel: Stilstaan tijdens het proces van volwassen worden: door de zalving met gewijde olie bevestigt de vormeling zijn geloof
- Biecht: stilstaan, schuld bekennen en om vergeving vragen voor onze fouten en tekortkomingen; als mens krijgen we weer een kans om opnieuw te beginnen.
- Huwelijk: Stilstaan bij de liefde tussen twee mensen die elkaar trouw beloven en hun leven willen delen.
- Priesterschap: Stilstaan bij de wijding van mensen die zich in hun leven volledig willen inzetten om voor de kerk te werken.
- Eucharistie: Stilstaan bij het laatste avondmaal van Jezus, wanneer de kerk met delen en breken het teken van de eucharistie viert.
- Ziekenzalving: Stilstaan op de grens van leven en dood, wanneer aan zieken het sacrament van de ziekenzalving of het oliesel wordt toegediend.

5. Wat wordt er verstaan onder levensbeschouwelijke feesten?

6. Waarom willen mensen deze levensbeschouwelijke feesten graag vieren binnen hun levensbeschouwelijke groep?

Feesten die je viert binnen je levensbeschouwelijke groep. Feesten die je individuele gezins- en familielevens overstijgen. Levensvisies bieden 'schetsen van leven' aan, voorbeelden, inspiratie,... levensbeschouwelijke feesten staan stil bij de momenten die voor deze groep gezamenlijk heel belangrijk worden gevonden. Op

manieren die overal herkenbaar zullen zijn voor de leden van de levensbeschouwelijke groep om in hogere mate van verbondenheid te realiseren.

8a. Wat vieren de hindoes bij het raamnaamiefest (hindoeïsme)?

Bij het raamnaamiefest, of Sri Rama Navami, vieren Hindoes de geboorte van Sri Rama. Deze Rama is voor hen een koninklijk figuur, die de vermenselijking van de belangrijke god Visjnoe is. De datum varieert per jaar, maar valt ergens in maart of april.

Epos

De daden van Sri Rama worden beschreven in het heldendicht Ramyana van de ziener Baalmiekie. Dit epos is geschreven in het Sanskriet. Van het leven van Sri Rama is ook een andere bekende versie van de dichter Toesiedaas: de Raam-tjarietmaanas.

Bij het feest dat ter ere van hem wordt gehouden, getuigen de Hindoes ervan dat iedere Hindoe Sri Rama kan (en moet willen) navolgen.

8b. Wat is het suikerfeest (islam)?

Het suikerfeest valt op de eerste dag van sjawaal, de tiende maand uit de Islamitische kalender. Het feest wordt gevierd na afloop van de vastenperiode of ramadan. Bij het feest worden conflicten bijgelegd, ouderen bezocht en cadeaus overhandigd. Bij het eten staat veel zoetigheid op het menu.

Vasten

Marokkaanse moslimvrouwen maken bij het suikerfeest of Ied al-Fitr tekeningen met henna van bijvoorbeeld bloemen of geometrische constructies op hun onderarmen en onderbenen.

Het suikerfeest staat voor vernieuwing na de louterende periode van vasten. Dit wordt ook uitgedrukt met mooie uitvoeringen van kleding en versieringen.

8c. Wat wordt er gevierd op het carnavalachtige feest Poerim (jodendom)?

Poerim is een joods feest dat valt op 14 adar, meestal een dag in maart. Het woord houdt verband met het hebreeuwse woord voor lot en wordt daarom ook Lotenfeest genoemd.

Op deze dag herdenken de joden de bijna-vervolging, rond 300 voor Christus, door de Perzische koning Ahasveros en zijn minister Haman, beschreven in het boek Esther.

Bijbel

De Perzische minister Haman is één van de naarste figuren uit de Bijbel. Hij wil de joden uitroeien en stelt met loten vast op welke dag dit moet geschieden. De joodse vrouw van de Perzische koning, Esther, hoort van het plan en ze houdt haar man, Ahasveros, voor dat zij ook vermoord moet worden. De koning besluit daarom dat het idee van zijn minister niet goed is. Hij laat de man ophangen.

Op de avond voor en ook op de ochtend van het Poerimfeest lezen rabbijnen in de synagoge het verhaal van Esther voor. Telkens als hij 'Haman' zegt, maken de aanwezige kinderen kabaal met ratels, om zo hun afkeer van deze boeman te tonen.

8d. Welke feesten en rituelen kennen de sikhs (sekten)?

De belangrijkste ceremonies van de sikhs zijn verbonden met de levensloop: geboorte, doopsel, huwelijk en dood. Tijdens deze ceremonies worden hymnen gezongen (Shabad).

Religie

'Amrit' is de sikhnaam voor de doopceremonie. 'Anand karaj' is de benaming voor de

huwelijksceremonie. In al deze ceremonies staat het zingen van hymnen centraal. Tijdens het huwelijksfeest loopt het sikh echtpaar vier keer rond het heilige boek (de Guru Granth Sahib) en elke keer wordt een hymne gezongen. De leiding van de dienst is in handen van een sikh priester, die de aanstaande huwelijkspartners voorhoudt hoe ze moeten leven door de vier betreffende hymnen (Shabadas) voor te dragen.

Overleden sikhs worden begraven en niet gecremeerd. Hun as wordt verstrooid in de dichtstbijzijnde rivier. Het is niet toegestaan om een monument op te richten ter herinnering aan de overledene.

8e. Wat vieren we met pinksteren (christendom)?

Naast Pasen en Kerstmis is Pinksteren het belangrijkste feest van de kerkelijke kalender. Met Pinksteren herdenken we dat de Heilige Geest over de Apostelen werd uitgestort en de verbreiding van het christendom begon.

Christendom

In de Handelingen van de Apostelen 2:1-6 staat beschreven hoe er vlammen verschenen boven de hoofden van de apostelen en een hevige wind opstak. Ze begonnen daarna de verzamelde mensen in hun eigen taal toe te spreken.

De naam Pinksteren is afgeleid van het Griekse pentèkostos dat vijftigste dag betekent. Eerste Pinksterdag valt namelijk vijftig dagen na eerste paasdag. Vanaf de vierde eeuw na Christus is Pinksteren een officiële feestdag die op grootse wijze gevierd werd: de hele week voor Pinksteren werd er niet gewerkt. In de kerk liet men duiven los en strooide men blaadjes pioenrozen over de mensen.

WERKBLAD 3 DEEL 1: HINDOEÏSME

1. Hoe komt het dat de Hindoe kalender per plaats kan verschillen?

De kalenders zoals die gebruikt werden door de Hindoes zijn al van oudsher bepaald door berekening in plaats van door waarneming. Echter in tegenstelling tot de meeste kalenders, waar de berekening eenvoudig is, en waar berekende kalenders leidden tot grotere uniformiteit, is daarvan bij deze kalenders geen sprake. Zeker bij latere varianten van de Hindoe kalenders is de berekening zo bizar, en moest met zoveel zaken rekening gehouden worden, dat de kalender niet alleen van plaats tot plaats verschilde, maar dat verschillende almanak berekenaars tot verschillende resultaten kwamen. Het gevolg hiervan is dat van een exacte tijdsbepaling van tijden gegeven volgens de Hindoe kalenders in feite geen sprake kan zijn, tenzij de berekeningsmethode bekend is (en de almanak berekenaar geen fouten had gemaakt).

2. Wat is een belangrijk verschil tussen de meeste andere kalenders en de Hindoe kalender?

Een belangrijk verschil tussen de meeste andere kalenders en de Hindoe kalenders is de vorm van het jaar dat gebruikt wordt. Onze kalender gebruikt het tropisch jaar, dat is de tijd die verloopt van bijvoorbeeld start van de lente tot start van de lente. De lengte van een tropisch jaar is iets minder dan 365,25 dagen. De Hindoe's gebruiken het siderisch jaar, dat is de tijd die de zon nodig heeft om zich door alle tekens van de dierenriem te bewegen, de lengte van zo een jaar is iets meer dan 365,25 dagen. Echter omdat de plaats van de zon zeer belangrijk is, gebruiken de almanak berekenaars een Siddhanta, een boekwerk dat gegevens verstrekt voor astronomische berekeningen. Er zijn vele Siddhanta's in omloop (geweest). De belangrijkste lijkt de Surya Siddhanta geweest te zijn.

3. Welke verschillende kalenders zijn er binnen het Hindoeïsme in omloop?

Er zijn verschillende kalenders in omloop: zonnekalenders en maankalenders, beide weer onderverdeeld in kalenders volgens de middelbare zon (en maan) en volgens de werkelijke zon (en maan). Tot ongeveer 1000 na Christus werd de kalender meestal berekend met middelbare gegevens, en ik zal dit het eerst behandelen, na die tijd werd gewerkt met de 'werkelijke' gegevens.

4. Zoek een kaart van India op en neem deze over in je schrift. Waarom was een kalender voor Bombay niet in Delhi te gebruiken?

Verschillende plaatsen, verschillende kalenders

5. Welke gevolgen kunnen de verschillende kalenders voor het vieren van de verschillende feesten (Divali en Holi) hebben, denk jij?

Het tijdstip waarop het feest wordt gevierd kan anders zijn en zelfs de betekenis want viert men volgens de kalender het feest rond nieuwjaar dan krijgt het feest een extra betekenis.

6. In welke drie perioden kun je de geschiedenis van het Hindoeïsme verdelen?

De vroegste periode (12e – 5e eeuw voor Chr.: de 'vedische' godsdienst. Het klassieke Hindoeïsme dat bestaat uit het 'oudste hindoeïsme' van de 5e eeuw v. Chr. Tot de 5e eeuw na Chr., waarin vooral de beroemde epen ontstaan en de 'na-epische tijd' tot ongeveer 1000 na Chr. Het latere hindoeïsme, vanaf de middeleeuwen tot nu.

7. Wat is een kaste en welke kasten zijn er?

Een kaste is een bepaalde groep van de bevolking. In welke kaste je terecht komt, wordt bepaald door je geboorte. Je komt dus in dezelfde kaste terecht als je ouders. Er zijn vier verschillende kasten:

- De Brahmanen: de priester
- De Kshatriya's: de vorsten en de ridders
- De Vaishya's: de boeren en handelslieden
- De Shoedra's: de dienstbaren

8. Welke taal spreken de Hindoes?

Het Sanskriet

9. Wat zijn de drie hoofdgoden van het Hindoeïsme?

- Brahma
- Vishnoe
- Shiva

10. Wat houdt wedergeboorte in?

Wedergeboorte wordt met een moeilijk oft reïncarnatie genoemd. In het hindoeïsme is de wedergeboorte erg belangrijk. Wedergeboorte betekent voor de hindoe sterven, opnieuw geboren, enz. Door de wedergeboorte probeert de hindoe Moskja te bereiken. Moskja is de verlossing. Moskja is opgegaan in de Brahman: leven in god. In de heilige boeken wordt reïncarnatie uitgelegd. Mensen zijn met god verbonden door de Atman. Het Atman is een stukje van god in alles wat bestaat; Ook in de mens oft n mens doodgaat verlaat het Atman het lichaam. Na een lange hemelreis komt het op de maan aan. Enige tijd later oft het Atman in de vorm van regen op aarde neer en vormt daar een nieuw lichaam. Mensen die slecht geleefd hebben kunnen opnieuw geboren worden in het lichaam van een plant of dier. Wie goed oft geleefd. Word daarvoor beloond in een beter en mooier leven. Een beter leven is een leven dichterbij Moskja te komen. Het steeds opnieuw geboren, wordt het rad van de Samsara genoemd.

11. De Hindoes geloven in één God, maar die oft vele gedaanten, veel aspecten en dus veel namen. Vul in:

- God als schepper heet Brahman.
- God als kracht die de wereld laat bestaan, heet Vishnu.
- God als vernietiger heet Shiva.

13. Waar kon Gandhi niet zo goed tegen en waar wou hij dan ook iets aan gaan doen? Kortom wat was zijn doel?

Er zijn mensen die vinden dat zij beter zijn dan de anderen. Diegene die er anders uitzien, of een andere mening hebben, zijn volgens hen minderwaardig. De jonge Gandhi had dit ook gezien toen hij op zakenreis was in Zuid-Afrika. Indiërs mochten er niet op het trottoir lopen, ... Daar kon Gandhi niet tegen en hij besloot om er iets aan te doen. Hij vocht met woorden, niet met wapens! Hij leerde zijn volgelingen hoe ze zonder wapens sterker konden zijn dan stokken en geweren.

14. Welke leer/methode gebruikte Gandhi om zijn doel te bereiken?

Gandhi's leer en methodes van geweldloos verzet raakten over heel de wereld bekend. Vroeger greep men altijd naar geweld, maar nu zag men dat het ook anders kan. Tegen het einde van Gandhi's leven was India onafhankelijk. Hij werd door miljoenen Indiërs op handen gedragen, maar ook in de rest van de wereld had men grote bewondering voor hem.

WERKBLAD 3 DEEL 2: DIVALI

1. Hoe is Divali feest en wat willen Hindoes met dit feest blijven herinneren?

Lang geleden leefde er een koning, Satvan genaamd. Op een dag werd hem door een astroloog de volgende voorspelling gedaan: 'Bij de nieuwe maan van de maand Kartik zal klokslag twaalf uur de dood tot je komen in de vorm van een slang. Er is maar één manier om het lot te keren. Aan elk van je onderdanen moet je de opdracht geven dat ze op die dag hun huis grondig schoonmaken, de straten vegen en dat ze 's avonds hun huis aan de buitenkant rijkelijk verlichten met Diya's.

Ter herinnering aan deze gebeurtenis stelde hij de viering van Divali, het feest van het licht in.

2. Wanneer viert men Divali?

Het wordt gevierd tijdens de nieuwe maan in de maand Asvin of Als de nachten langer en kouder worden, bij de nieuwe maan van de maand Kartik (begin november), viert men het Hindoeïstische feest Divali.

3. Wat viert men met Divali en ter ere van welke godin (wat kun je over deze godin vinden)?

Divali is gewijd aan Maha Lakshmi, de godin van het licht, de voorspoed, het geluk, het succes, de wijsheid en de welvaart. Bij Divali gaat het om de goede dingen die het kwade overwinnen: het licht wint het van de duisternis, de warmte van de kou, de waarheid van de onwaarheid en de reinheid van de onreinheid.

4. In hoeveel dagen viert men Divali en met welke rituelen en mythes per dag?

Divali wordt eigenlijk in 5 dagen gevierd. Het unieke van Divali is het harmonieuze van de 5 filosofieën. Als we elke van deze 5 dagen vieren met ware begrip, dan zal dit ons leven verrijken. Elke dag heeft zo zijn eigen rituelen en mythes:

- De eerste dag is genoemd Dhanteras, deze valt op de 13e dag van de maand Ashwin. Het woord Dhan betekent rijkdom. Deze dag is heel belangrijk voor de samenleving.
- De tweede dag is bekend als chotti Divali (kleine Divali), deze valt op de 14e dag van de maand Ashwin. De legende relateert deze dag aan koning Bali die de halfgoden gevangen hield.
- De derde dag van het feest Divali is de meest belangrijke dag van de Laxmi-puja, welke geheel in het teken staat van de godin Laxmi. Deze dag is ook bekend als Chopada-puja. Deze dag valt op de donkere nacht van Amavasya (donkere helft van de maand). Men gelooft dat op deze voorspoedige dag god Krishna zijn incarnatie heeft verlaten.
- De vierde dag is genaamd Padwa, welke de kroning van de koning Vikramaditya onderstreept. Op deze dag begon ook de Vikram-samvat: de jaartelling van de Hindus.
- De laatste van de 5 dagen is bekend als Bhaiya-Dooj. Tijdens deze dag staat de liefde tussen zus en broer centraal. De broer gaat naar het huis van zijn zus om deze dag te vieren.

5. Wat zijn diya's?

Traditioneel is het bekend als 'Het feest van het licht'. In de praktijk worden kleine lampen (diya's) aangestoken. Deze lampen zijn gemaakt van klei, waarin de lichtjes aangemaakt worden met als brandstof geklaarde boter, ofwel Ghee. Dit geheel heet de Dia. Deze aangestoken Diya's worden in elke ruimte van de woning neergezet.

6. Beschrijf de betekenis van de diya's tijdens de gebruiken van dit feest?

De diya's worden aangestoken. Met deze fraaie verlichting nodigt men Lakshmi, de godin van geluk, voorspoed en rijkdom, uit om het huis te bezoeken en de bewoners te zegenen.

WERKBLAD 3 DEEL 3: HOLI

1. Wat zijn de drie belangrijkste redenen waarom men Holi viert?

- De boeren vieren het als het festival om de goden te danken voor de goede oogst. (In India is rond deze tijd de oogsttijd).
- Het nieuwjaarsfeest. Het nieuwe jaar begint op de nacht van de Holika-dahan, op deze nacht wordt een groot vuur ontstoken.
- Omdat men gelooft dat Lord Shiva op deze dag getrouwd is met de dochter van de Himalaya's; Parvatti.

2. Wat wensen mensen elkaar toe tijdens Holi?

In een uitgelaten feeststemming begint men opnieuw met een schone lei en iedereen wenst elkaar een gezegend Holi; een Subh Holi! Op de morgen van Holi komen mensen bijeen op de plek van de veraste brandstapel. Na een gebed en het uitspreken van een zege-wens voor geluk en welzijn van de gemeenschap in het nieuwe jaar, brengt men elkaar met as, vol vreugde, een eerste stip, een geluksteken (tilak) op het voorhoofd aan om elkaar vervolgens met as te bestrooien en in te wrijven ten teken dat de kwade macht overwonnen is. Hierna wordt er de hele dag, tot laat in de nacht uitbundig gefeest: gegeten, gedronken en gezongen door jong en oud samen met familieleden, vrienden en kennissen. Het is immers een volksfeest. Men besprenkelt elkaar met parfum en reukwater, bepoedert elkaar flink en begiet elkaar met allerlei vloeistof, die de in bloeistaande natuur symboliseren..

3. Met welk verhaal wordt duidelijk dat Holi een overwinning is van het goede? Wat is samenvattend de inhoud van dit verhaal?

Het bekendste verhaal dat gerelateerd is aan Holi is het verhaal van Prahlad en zijn vader Hiranyakashyap. Hiranyakashyap was een zeer machtige koning. Zijn macht

was zo groot dat hij zelf begon te geloven machtiger te zijn dan God. Hij verbood daarom iedereen nog te bidden tot God of om zelfs ook nog maar de naam van God uit te spreken. Tevens legde hij een ieder op om alleen nog maar tot de koning te bidden. Zijn zoon Prahlad was een religieus kind, zijn geloof was puur en hij wist dat er niets boven God stond, ook niet zijn vader. Hij droeg zijn gedachten ook uit en werd daardoor door zijn vader zwaar gestraft. Prahlad echter, behield ondanks alle straffen zijn overtuiging, tot woede van zijn vader. Daarom maakte hij een plan. De koning dacht dat zijn zuster, Holika, de magische kracht had om de vernietigende kracht van het vuur te kunnen weerstaan. Daarom maakte de koning een grote brandstapel met daarop zijn zuster Holika en zijn zoon Prahlad. Met als doel de dood van Prahlad. Het plan mislukte. Prahlad kwam ongedeerd uit het vuur terwijl van Holika geen spoor was te zien, behalve een handvol as. Holi wordt nu gevierd ter herinnering van deze gebeurtenis die een les is voor een ieder; de waarheid en kan niet worden vernietigd, noch voor lang worden onderdrukt. Het goede overwint uiteindelijk altijd van het kwade.

4. Hoe wordt Holi gevierd?

Holi wordt ook wel het feest van de kleuren genoemd. Holi wordt gevierd door poeder in de kleuren (vooral rood maar ook geel en groen) als teken van vriendschap en hoop op anderen te spuiten. Op de dag dat Holika op de brandstapel werd gezet worden er overal grote vuren gemaakt. In het vuur wordt een bundel van granen geroosterd. Deze worden uit het vuur gehaald en direct gegeten. Zwarte handen en een zwart gezicht krijgt men daar wel van maar het is dan ook erg lekker! De volgende dag, Parva, wordt Holi gevierd. Iedereen gaat elkaar ontmoeten en wenst elkaar; Subh-Holi toe, tegelijkertijd besmeren ze elkaar met de kleurenpoeders. In bepaalde delen van India, vooral in Rajasthan, moeten ongetrouwde meisjes vanaf de viering van Holi zestien dagen lang bidden tot de

goden. Dit om verzekerd te zijn van een goede toekomstige echtgenoot. Op de zestiende dag is er een groot feest, Gangor genaamd.

6. De heks Dandha

Lang geleden was er eens een koning, zijn naam was Raghu. Hij was een moedig strijder, had het verstand van een wijze en sprak een ieder altijd beleefd toe. Zijn koninkrijk was zeer groot en onder zijn volgelingen telde hij vele prinses. Zijn onderdanen behandelde hij als zijn eigen kinderen. Hij was rechtvaardig en als de oogst mislukt was en er dreigde hongersnood, dan opende hij de graanschuren van het paleis, zodat niemand gebrek hoefde te lijden. Op een dag stond er een groep dorpelingen voor het paleis. Ze wilden de koning spreken. Ze werden binnengelaten en toen ze voor hem stonden begonnen ze luid te jammeren. Zoiets had koning Raghu in geen jaren meegemaakt, hij was toch altijd goed voor zijn mensen geweest, wat konden ze dan nu te klagen hebben? Hij beval hen stil te zijn en vroeg wat er aan de hand was. 'O genadige heer, wees niet boos, het is niet over u dat we te klagen hebben,' antwoordde een dorpeling. 'Zo, wat is het dan dat jullie zo mishaget?' vroeg de koning. De man sprak weer: 'Er is een heks in het land, Dandha genaamd. Dag en nacht sluipt ze rond in ons dorp. Als ze onze kinderen ergens ziet spelen springt ze opeens tussen hen in en maakt de meest afschuwelijke geluiden. De kinderen durven niet meer alleen het huis uit, ze zijn als de dood voor haar. Maar dan, zonder dat we het zien, komt ze onze huizen binnen en begint daar ons kroost te kwellen. En als ze eenmaal binnen is, kun je haar er met geen mogelijkheid meer uitkrijgen. We hebben van alles geprobeerd om van deze kwelgeest af te komen, maar niets helpt, geen amulet, geen toverformule. Helpt u ons alstublieft. Doet u iets om onze kinderen van deze pest te bevrijden.' 'Goed,' zei koning Raghu, 'ik zal zien wat ik kan doen.'

Maar de dorpelingen waren nog niet weg of er kwam al een andere groep haar opwachting maken. Ook zij kwamen zich beklagen over het gedrag van de heks. En

na deze groep kwam er een andere en daarna weer een andere, de hele dag door en alle mensen kwamen met dezelfde klacht. De volgende dag was een herhaling van de vorige, het was een komen en gaan van dorpelingen. Het leek wel alsof alle onderdanen van het rijk zich om het paleis verzameld hadden, want niemand wilde terug naar huis voordat ze de verzekering hadden dat ze daar in vrede konden leven. Koning Raghu zat er behoorlijk mee in z'n maag en hij stapte naar de wijze Narada. Wellicht had hij een oplossing voor dit probleem. Nadat de koning hem op de hoogte had gesteld van deze ongewone situatie, sprak de wijze man: 'Geen nood, ik weet wel hoe we van deze lastpost af kunnen komen, we zullen haar eens een koekje van eigen deeg geven. Het is vandaag de laatste dag van de maand Phalgun, vanavond zal de volle maan aan de hemel rijzen. Zeg tegen je onderdanen dat ze niet meer bang hoeven te zijn en dat ze feest moeten vieren, laat ze lachen, zingen en dansen. Stuur de kinderen gewapend met houten zwaarden de straat op en laat ze schreeuwen zoals soldaten die ten strijde trekken. Maak een groot vreugdevuur en zorg dat iedereen er zeven keer omheen loopt. Terwijl ze om het vuur gaan, moeten ze 'Kila, Kila' roepen zo hard als ze kunnen. Laat ze zingen en dansen, schelden en alles uitroepen wat maar in hun hoofd opkomt. Laat vooral de kinderen meedoen. Die moeten schateren van het lachen.'

Wat twijfelend of dit nou wel het middel was om de heks te pakken, keerde de vorst terug naar zijn paleis. Hij deed maar wat de wijze hem had aangeraden en weldra brandde er een huizehoog vuur voor het paleis en kon men het gekrakeel van scheldende, lachende en zingende mannen, vrouwen en vooral kinderen tot ver in de omgeving horen. De heks liep ondertussen verveeld door de straten van een nabijgelegen dorp. Overal waar ze kwam stonden de huizen verlaten en er was niemand die ze de stuipen op het lijf kon jagen. Toen ze het lawaai hoorde dat uit de richting van het paleis kwam, snelde ze erop af. Maar wat een taferelen rond het gebouw, kinderen scholden hun ouders uit, vrouwen hun man. En dan die liedjes,

nog nimmer had ze zo iets onbeschaamds gehoord. Ze dacht: iedereen is gek geworden en ginds die enorme vlammen, zeker moet dit het einde van de wereld zijn. Ik moet zorgen dat ik hier zo snel mogelijk vandaan kom. En zo hard als ze kon rende ze weg en niemand heeft ooit nog last van haar gehad.

De heks Holika

Er was eens een asceet, Harnakas genaamd. Hij woonde in een hutje in het bos en deed de hele dag niets anders dan bidden en mediteren. Hij was een volgeling van de god Shiva. Op een keer zat hij zo diep en lang in meditatie verzonken, dat hij niet merkte dat een mierenkolonie een nest om hem heen begon te bouwen. Op het laatst was er niets meer van Harnakas te zien, enkel nog een mierenhoop. Shiva was zeer onder de indruk van zo'n toewijding. Hij ging naar de mierenhoop toe en goot er een kan water over leeg. Harnakas ontwaakte uit zijn meditatie, stond op, schudde de aarde en de mieren van zich af en maakte een diepe buiging.

'Het is goed zo,' sprak Shiva. 'Nog nooit heb ik zo'n intense toewijding gezien en als dank mag je twee wensen doen.' Harnakas antwoordde: 'Als dat zo is dan wens ik het volgende. Ik wil de machtigste heerser van de aarde zijn die als een god door iedereen aanbeden wordt en ik wil dat geen god, mens of dier mij ooit zal kunnen doden.'

En zo geschiedde het, alle mensen moesten hem in het vervolg vereren en als ze weigerden, werden ze meteen doodgemaakt. Zijn vurigste aanbidder was zijn eigen zus, de heks Holika, maar zijn zoon Prahlada moest niets van de waanzin van zijn vader hebben. Hij vereerde de god Vishnu en bleef dat doen ondanks de dreigementen van zijn vader en zijn tante.

Harnakas woonde nu in een groot paleis. Het wemelde er van de lijfwachten en bedienden, hij hoefde maar een kik te geven en ze stonden al klaar om zijn bevelen op te volgen. Toch bleef Prahlada hardnekkig weigeren hem meer eerbied te tonen

dan het gebruikelijke respect dat een zoon voor zijn vader dient te hebben. Het was Harnakas een doorn in het oog en op een dag had hij er schoon genoeg van. Hij gaf zijn lijfwachten bevel zijn zoon te gaan halen. Toen deze aan hem werd voorgeleid sprak hij: 'Ik ben nu de absolute heerser op aarde, nog machtiger dan de machtigste koning. Iedereen vereert mij, iedereen behalve jij. Spreek op, wat is hier de reden van?'

Prahlaad antwoordde: 'Al die mensen die u verafgoden doen dat alleen omdat ze bang zijn en de enige beloning voor hun devotie is angst. De god die ik aanbid schenkt vertrouwen, hij is de weg die tot het ware geluk leidt.' Harnakas was woedend. 'Jij schelm,' schreeuwde hij, 'hier zul je voor boeten.' En hij gilte naar zijn lijfwachten: 'Hak die vlegel aan stukken.' Met hun scherpe zwaarden begonnen ze op de jongen in te slaan, maar steeds als zij hem een snee hadden toegebracht, trok de wond weer dicht en was het alsof er niets gebeurd was. Toen Harnakas zag dat zijn poging om hem met het zwaard te doden vergeefs was, liet hij zijn zoon vastbinden en in een kuil vol giftige slangen gooien. Maar elke keer als een van de slangen beet, braken zijn tanden af. Nu werd Prahlaad naar de hoogste toren van het paleis gesleept. Van het hoogste topje smeed men hem naar beneden en met een smak viel hij op de grond. Ongedeerd stond hij echter weer op. Harnakas was uitzinnig van woede en riep zijn zuster Holika. 'Ik zal een groot vuur maken. Jij moet daar in gaan zitten met Prahlaad op je schoot. Door jouw toverkracht zullen de vlammen je niet deren en zal alleen hij verbranden.' Zijn dienaren bouwden een grote brandstapel waarop Holika met Prahlaad op schoot plaatsnam. Ze staken de brandstapel aan en in een mum van tijd stond hij in lichterlaaie. Na enige tijd namen de vlammen af en begon het vuur te doven. Maar wie zat daar vredig op de gloeiende kolen: Prahlaad! Van Holika was niet veel meer overgebleven dan een hoopje as.

Opeens klonk er een luid gebrul. Uit een van de pilaren van het paleis was een gestalte gesprongen die voor de helft mens was, voor de helft leeuw. Het was de god Vishnu zelf die deze gedaante had aangenomen, omdat hij zo noch de vorm had van een god, noch die van een mens, noch die van een dier en daarom Harnakas kon doden. Met een krachtige mep sloeg hij Harnakas tegen de grond, waar zijn lichaam ontzield bleef liggen.

Er was eens een asceet, Harnakas genaamd. Hij woonde in een hutje in het bos en deed de hele dag niets anders dan bidden en mediteren. Hij was een volgeling van de god Shiva. Op een keer zat hij zo diep en lang in meditatie verzonken, dat hij niet merkte dat een mierenkolonie een nest om hem heen begon te bouwen. Op het laatst was er niets meer van Harnakas te zien, enkel nog een mierenhoop. Shiva was zeer onder de indruk van zo'n toewijding. Hij ging naar de mierenhoop toe en goot er een kan water over leeg. Harnakas ontwaakte uit zijn meditatie, stond op, schudde de aarde en de mieren van zich af en maakte een diepe buiging.

'Het is goed zo,' sprak Shiva. 'Nog nooit heb ik zo'n intense toewijding gezien en als dank mag je twee wensen doen.' Harnakas antwoordde: 'Als dat zo is dan wens ik het volgende. Ik wil de machtigste heerser van de aarde zijn die als een god door iedereen aanbeden wordt en ik wil dat geen god, mens of dier mij ooit zal kunnen doden.'

En zo geschiedde het, alle mensen moesten hem in het vervolg vereren en als ze weigerden, werden ze meteen doodgemaakt. Zijn vurigste aanbidder was zijn eigen zus, de heks Holika, maar zijn zoon Prahlada moest niets van de waanzin van zijn vader hebben. Hij vereerde de god Vishnu en bleef dat doen ondanks de dreigementen van zijn vader en zijn tante.

Harnakas woonde nu in een groot paleis. Het wemelde er van de lijfwachten en bedienden, hij hoefde maar een kik te geven en ze stonden al klaar om zijn bevelen

op te volgen. Toch bleef Prahladaad hardnekkig weigeren hem meer eerbied te tonen dan het gebruikelijke respect dat een zoon voor zijn vader dient te hebben. Het was Harnakas een doorn in het oog en op een dag had hij er schoon genoeg van. Hij gaf zijn lijfwachten bevel zijn zoon te gaan halen. Toen deze aan hem werd voorgeleid sprak hij: 'Ik ben nu de absolute heerser op aarde, nog machtiger dan de machtigste koning. Iedereen vereert mij, iedereen behalve jij. Spreek op, wat is hier de reden van?'

Prahladaad antwoordde: 'Al die mensen die u verafgoden doen dat alleen omdat ze bang zijn en de enige beloning voor hun devotie is angst. De god die ik aanbid schenkt vertrouwen, hij is de weg die tot het ware geluk leidt.' Harnakas was woedend. 'Jij schelm,' schreeuwde hij, 'hier zul je voor boeten.' En hij gilte naar zijn lijfwachten: 'Hak die vlegel aan stukken.' Met hun scherpe zwaarden begonnen ze op de jongen in te slaan, maar steeds als zij hem een snee hadden toegebracht, trok de wond weer dicht en was het alsof er niets gebeurd was. Toen Harnakas zag dat zijn poging om hem met het zwaard te doden vergeefs was, liet hij zijn zoon vastbinden en in een kuil vol giftige slangen gooien. Maar elke keer als een van de slangen beet, braken zijn tanden af. Nu werd Prahladaad naar de hoogste toren van het paleis gesleept. Van het hoogste topje smeed men hem naar beneden en met een smak viel hij op de grond. Ongedeerd stond hij echter weer op. Harnakas was uitzinnig van woede en riep zijn zuster Holika. 'Ik zal een groot vuur maken. Jij moet daar in gaan zitten met Prahladaad op je schoot. Door jouw toverkracht zullen de vlammen je niet deren en zal alleen hij verbranden.' Zijn dienaren bouwden een grote brandstapel waarop Holika met Prahladaad op schoot plaatsnam. Ze staken de brandstapel aan en in een mum van tijd stond hij in lichterlaaie. Na enige tijd namen de vlammen af en begon het vuur te doven. Maar wie zat daar vredig op de gloeiende kolen: Prahladaad! Van Holika was niet veel meer overgebleven dan een hoopje as.

Opeens klonk er een luid gebrul. Uit een van de pilaren van het paleis was een gestalte gesprongen die voor de helft mens was, voor de helft leeuw. Het was de god Vishnu zelf die deze gedaante had aangenomen, omdat hij zo noch de vorm had van een god, noch die van een mens, noch die van een dier en daarom Harnakas kon doden. Met een krachtige mep sloeg hij Harnakas tegen de grond, waar zijn lichaam ontzield bleef liggen.

WERKBLAD 4 DEEL 1: JODENDOM

1. Wat voor soort kalender hebben de joden?

De joden hebben een maankalender. Het joodse jaar is een maanjaar met 354 dagen. Het jaar is ingedeeld in 12 maanden en iedere maand begint met een nieuwe maan.

2. Waarin verschilt de joodse kalender met de christelijke kalender?

De christelijke kalender is een zonnekalender. Het jaar heeft 365 dagen.

3. Hoeveel nieuwjaarsdagen kent de joodse kalender en waarop hebben deze dagen betrekking?

De joodse kalender kent vier nieuwjaarsdagen die betrekking hebben op verschillende onderdelen van het leven.

4. Wanneer wordt het religieuze nieuwjaar gevierd?

Het religieuze nieuwjaar wordt gevierd in de zevende maand: tisjri. Deze maand valt ongeveer samen met september. Vanaf september begint ook de jaartelling.

5. Vergelijk nu de joodse kalender met de christelijke kalender. Waar gaat jou voorkeur naar uit en waarom?

Christelijke kalender: een zonnekalender

De kalender is opgesteld met als doel: de regeling van de godsdienstige feestdagen. De belangrijkste feestdag was Pasen: deze dag was ook de hoofdreden van het ontstaan van de christelijke kalender. De kerk stelde een eigen maan op: de kerkelijke maan. De nieuwe dag begint om 12.00 uur middernacht. Stelsel van de kalender is gebaseerd op het begin van het christendom: de geboorte van Jezus.

Joodse kalender: - een maankalender

De nieuwe dag begint met de ondergang van de zon. Het begin van de joodse

jaartelling is het jaar waarvan ze denken dat het het scheppingsjaar is: 3760 voor onze jaartelling. Het joodse jaar loopt van september tot september.

6. Elke levensbeschouwing kent verschillende stromingen of richtingen. Ook binnen het jodendom bestaan een drietal richtingen. Welke zijn dat?

Liberale joden, orthodoxe joden en conservatieve joden.

7. Geef per richting een beschrijving van de geloofsopvatting.

- Liberale joden: geven hun geloof een modern gezicht.
- Orthodoxe joden: houden zich strikt aan de joodse wetten en voorschriften zoals die staan in de joodse geschriften.
- Conservatieve joden: gaan wat vrijer om met de wetten en de voorschriften.

8. Bij de vorige opdracht heb je de verschillen tussen de drie richtingen genoteerd. Naast verschillen zijn er ook overeenkomsten tussen de richtingen binnen het jodendom. Noem drie overeenkomsten.

- Alle drie accepteren ze het bestaan van God als een vast gegeven.
- Alle drie hebben de sabbat als rustdag.
- Alle drie geloven in maar één God: de schepper van de wereld en van de mensen.

9. Om de joodse feesten te begrijpen is het belangrijk dat je wat meer af weet van de geschiedenis van het jodendom.

1813 v. Chr.: de joodse godsdienst begint met de geboorte van Abraham, zijn zoon Isaac en kleinzoon Jacob.

1313 v. Chr.: God geeft de 10 geboden. De Israëlieten maken het gouden kalf en aanbidden dit als hun God. Voor straf moeten ze 40 jaar door de woestijn trekken.

423 v. Chr.: De eerste tempel wordt verwoest door de Babyloniers. De meeste joden worden meegenomen als ballingen.

61 v. Chr.: De Romeinen bezetten Israël en willen dat het joodse volk Romeinse goden vereert.

70 n. Chr.: De Romeinse keizer Titus laat de tweede tempel verwoesten. Er zijn vreselijke gevechten waarbij 1 miljoen joden sterven.

1096 n. Chr.: De paus stuurt kruisvaarders naar Jeruzalem om de stad op de moslims te heroveren. Onderweg vermoorden ze veel joden.

1290 n. Chr.: In europa worden veel joden vervolgd en gedood omdat ze geen christen willen worden.

1654 n. Chr.: De eerste joden vestigen zich in Amerika in Nieuw Amsterdam, dat later New York wordt genoemd.

1897 n. Chr: Theodor Herzl organiseert het eerste zionistische congres: een vergadering over het streven naar een veilig thuisland voor de joden in Palestina.

1939 n. Chr.: Tijdens de tweede wereld oorlog worden er o.a. 6 miljoen joden vermoord.

1948 n. Chr.: De stichting van de staat Israël.

10. Je blijft nog steeds op de site van Samsam. Klik op: 'Synagoge' en beschrijf hoe een liberale synagoge en een orthodoxe synagoge er van binnen uit zien.

Liberale synagoge: de vrouwen en mannen mogen door elkaar zitten; vlak bij de ark staat de stoel van de rabbijn en daar tegenover staat de stoel van de voorzanger.

Orthodoxe synagoge: de mannen en de vrouwen zitten apart; de mannen zitten om de lessenaar en de ark heen; de vrouwen zitten soms achter een scherm of soms op een balkon.

11. Wat is het verschil tussen een liberale en een orthodoxe synagoge?

Het grote verschil zit hem in de plaats van de mannen en de vrouwen. Bij de liberalen mogen die door elkaar zitten. Bij de orthodoxen niet. Daar houdt men de mannen en de vrouwen sterk gescheiden.

WERKBLAD 4 DEEL 2: ROSJ HASJANA

1. Wat willen de joden met dit feest blijven herinneren?

Het is de bedoeling dat de mensen terugkijken op het afgelopen jaar en nadenken over de dingen die ze gedaan hebben.

2. Wanneer viert men Rosj Hasjana?

Rosj Hasjana wordt gevierd in de herfst, als de oogst binnen is en de natuur aan het afsterven is. Dit is een goed moment om een nieuw begin te maken.

3. Van welke feest periode is Rosj Hasjana de eerste feestdag?

Rosj Hasjana is de eerste van de Hoge Feestdagen.

4. In hoeveel dagen viert men Rosj Hasjana?

Rosj Hasjana duurt twee dagen.

5. Wat is een sjofar?

Een sjofar is een ramshoorn.

6. Wat symboliseert de sjofar?

De ramshoorn kondigt de nieuwe maand aan waarin het nieuwe jaar begint. Het symboliseert de trouw en gehoorzaamheid van Abraham aan God.

WERKBLAD 4 DEEL 3: PESACH

1. Wat willen de joden met Pesach blijven herinneren?

Met Pesach herinneren de joden zich de uittocht uit Egypte.

2. Wanneer viert men Pesach?

Men viert Pesach in de lente in de maanden maart en april van de christelijke kalender en de joodse maand nissan.

3. In hoeveel dagen viert men Pesach en wat is de belangrijkste feestavond?

Pesach duurt 8 dagen. De belangrijkste feestavond heet sederavond.

4. Wat zijn matzes en waar herinneren ze aan?

Matzes zijn ongerezen broden en staan symbool voor het brood dat aan de avond voor de uittocht uit Egypte gebakken werd, omdat er geen tijd meer was om het deeg te laten rijzen.

WERKBLAD 5 DEEL 1: CHRISTENDOM

1. Welke drie typen algemene feestdagen kennen we in de westerse wereld?

In de westerse wereld kennen we drie typen algemene feestdagen; ten eerste die dagen welke op een vaste datum worden gevierd (Kerstmis op 25 december); ten tweede dagen die samenhangen met Pasen (Pinksteren, Hemelvaartsdag enzovoorts), deze worden berekend volgens de kerkelijke kalender; en tenslotte dagen waarvan de datum volgens een bepaalde (meestal eenvoudige) formule wordt bepaald, bijvoorbeeld de derde dinsdag in september, of de woensdag na de tweede zondag in november (boetedag, een nationale feestdag in Duitsland).

2a. Toen de joden hun kalender niet meer op waarneming baseerden, maar op berekening, kwam er onder de christenen een splitsing. Welke twee stromingen ontstonden er?

De christelijke kalender waarmee de Paasdatum wordt bepaald. Het Paasfeest is van Joodse oorsprong. Dit feest werd gevierd op dag van de volle maan van de voorjaarsmaand Nisan. De eerste tijd behield het Christelijk Pasen het verband met het Joodse Pasen, maar later veranderde dat. Omstreeks de tweede eeuw kwam hier in zoverre verandering in dat de christenen Pasen niet meer vierden op dezelfde dag als het joodse Pasen, maar op de eerste zondag daarna; viel het joodse Pasen echter op een zondag, dan werd het christelijke Pasen een week verschoven.

Toen echter later de joden hun kalender niet meer op waarneming baseerden, maar op berekening, kwam er onder de christenen een splitsing: aan de ene kant zij die het joodse Pasen volgden (de Protopaschaten), en aan de andere kant zij die Pasen nog steeds door waarneming bepaalden en zich daarmee op Rome richtte.

2b. Wat was het grootste verschil tussen beide stromingen?

De Protopaschaten volgde het joodse pasen en probeerde de juiste datum te

berekenen en de anderen (die zich op Rome richt) bleven op hun waarneming vertrouwen.

2c. Hoe dachten de Pausen over deze splitsing en met name over de Protopaschaten?

Deze splitsing onder christenen heeft enige tijd geduurd, en in het jaar 387 vierden de Protopaschaten Pasen al op 21 maart en de anderen pas op 25 april. Dit gaf ernstige bezwaren, de maand voor Pasen is namelijk een vastenmaand, en terwijl de ene groep op 21 maart al klaar was met de vasten moest de andere groep nog beginnen. De diverse Pausen zagen in de Protopaschaten een ernstig gevaar voor de eenheid van de kerk, en alle concilies uit die tijd (314 in Arles en 325 in Nicaa) namen dan ook besluiten die tegen hen gericht waren: 'De broeders uit het morgenland, die zich tot nu toe naar de joden richten, dienen van nu af aan het Paasfeest te vieren met de roomsen, met ons en iedereen, die met ons van oudsher overeenstemt'. Of nog sterker: het is 'verderfelijk en ongepast als op dezelfde dagen dat de een vast, anderen feestmalen houden'. Een voor de latere ontwikkeling belangrijk besluit was dat Pasen niet gelijktijdig met de joods Pasen gevierd mocht worden.

3a. In 349 werd Pasen verschoven van 23 april naar 26 maart. De roomse kerk heeft veel meer tijd nodig gehad om een goede paastabel te maken. Welke paastabel kreeg uit eindelijk de voorkeur in heel West-Europa?

Uiteindelijk vond de cyclus van Dionysius de meeste verbreiding met het in 725 door Beda geschreven werk 'De temporum ratione', dat een paastabel bevatte voor de jaren 532 tot 1063. Ik moet hier verder nog opmerken dat de tabellen zoals ik die hiervoor heb genoemd in Italië in gebruik waren. Bij de christenen in andere delen van West-Europa waren deels ook weer andere tabellen in gebruik, soms ook roomse tabellen die sterk verouderd waren. Bij een datering van geschriften uit die tijd, waarbij Pasen wordt vermeld staat de werkelijke datum dan ook volstrekt niet

vast. Uiteindelijk werd de berekeningswijze van Dionysius Exiguus toch in heel West-Europa gebruikt. Deze berekening was echter (zoals alle berekeningen) niet volledig correct.

3b. Werk deze paastabel in je eigen woorden uit?

3c. Waarom denk jij dat deze paastabel de voorkeur kreeg?

De paastabel was niet alleen in Italië maar ook al in grote delen van West-europa geaccepteerd.

4. Hoe gaat de berekening van de paasdatum tegenwoordig?

- Bereken het gulden getal van het jaar
- Bereken de correctie die aangebracht moet worden vanwege de schrikkeljaren
- Bereken de Epacta, de ouderdom van de maan op 1 januari van dat jaar
- Bereken de volle manen van het jaar

Kortom het is geen eenvoudige zaak.

5a. Wat is het verschil tussen de Westerse kalender en de kerkelijke kalender?

De kalender die paus Gregorius invoerde, noemen we ook wel de burgerlijke kalender. Deze burgerlijke kalender wijkt (tot op de dag van vandaag) af van de kerkelijke kalender, waar het begin van het jaar valt op de eerste zondag van de advent (vier weken voor Kerstmis).

Een verdeling in weken van zeven dagen kende men ten tijde van de Romeinen aanvankelijk niet. Pas toen keizer Theodosius het christendom tot staatsgodsdienst verhief, ontstond pas het zevendaags weekritme, waarbij de zondag als rustdag werd beschouwd. De dag indelen in vaste dagdelen en uren was tot in de middeleeuwen niet gebruikelijk. Met de uitvinding van het uurwerk

(veertiende eeuw) werd dat een stuk gemakkelijker: een dag bestond voortaan uit twee keer twaalf uren.

5b. Welk probleem probeerde de Juliaanse kalender op te lossen?

Het indelen van het jaar is door de eeuwen heen nogal lastig gebleken. De oude Romeinen kenden oorspronkelijk een kalender met twaalf maanden, gebaseerd op de cyclus van de maan. Maar omdat maan-maanden niet precies overeenkwamen met de omlooptijd van de aarde om de zon, liep het verschil na een aantal jaren tot bijna een maand op. Daarom werd ter compensatie geregeld een schrikkelmaand ingevoerd. Maar erg secuur waren al die berekeningen niet. Daarom stelde Julius Caesar stelde in 46 v. Chr. de Juliaanse kalender in. Hij bepaalde dat het jaar voortaan zou beginnen in januari en dat er om de vier jaar een schrikkeljaar zou worden ingevoerd. Geleerden van toen gingen er van uit, dat een jaar 365 dagen en 6 uren telde (de tijd die de aarde nodig had om een baan om de zon af te leggen). Dat betekende dat men eens in de vier jaar ($4 \times 6 \text{uur} = 24 \text{uur}$) een dag extra nodig had: een schrikkeljaar (29 februari). In werkelijkheid duurt een jaar echter 365,2422 dagen (nog preciezer: 365 dagen, 5 uren, 48 minuten en 45 seconden); daardoor ontstond er in de loop der jaren een verschil van 10 dagen.

5c. Welke invloed had Paus Gregorius XIII op onze huidige kalender?

In werkelijkheid duurt een jaar echter 365,2422 dagen (nog preciezer: 365 dagen, 5 uren, 48 minuten en 45 seconden); daardoor ontstond er in de loop der jaren een verschil van 10 dagen. Paus Gregorius XIII loste dit probleem in 1582 op door de kalender 10 dagen te verzetten (na 4 volgde 15 oktober) en elke 400 jaar drie schrikkeljaren te laten uitvallen. Daarom zijn de jaren 1700, 1800, 1900 en 2000 geen schrikkeljaren: een schrikkeljaar moet deelbaar zijn door 4 en als het een eeuwjaar is deelbaar door 400. Met deze maatregel stelde paus Gregorius XIII in 1582 de kalender in zoals we die nu kennen. Niet dat die meteen door iedereen erkend en gebruikt werd, want in de protestantse gedeelten van Nederland,

Duitsland en Zwitserland duurde het nog tot 1700 voor men die kalender accepteerde en in gebruik nam. En Rusland volgde pas een jaar na de communistische revolutie in 1917.

6. Zoek onder 'Geschiedenis van het Christendom'. Uit welk geloof is het Christendom ontstaan?

Het Christendom is uit het Jodendom ontstaan.

7. Zoek onder 'Geschiedenis van het Christendom'. Wie is de grondlegger van het Christendom? En Wanneer begint de westerse jaartelling?

De grondlegger van Het Christendom is Jezus van Nazareth. Jezus was een Jood.

In de tijd van de Romeinse overheersing over het Joodse volk ongeveer het jaar 0) leefden de Joden in verwachting dat de Messias, de verlosser, die Jahweh (God) had beloofd, nu gauw zou komen, om hen te bevrijden.

Augustus, de keizer van het Romeinse rijk en dus ook de keizer van het Joodse volk, had over Judea (een stukje land in Israël een stadhouder aangeteld. Deze heette Herodes. In die tijd, werd in Bethlehem een stadje ongeveer 10 kilometer ten zuiden van Jeruzalem, Jezus geboren.

De westerse jaartelling begint (dacht men) in het geboortjaar van Jezus. Dat klopt niet helemaal, weten we nu, want Jezus is waarschijnlijk geboren in 6 of 4 jaar voor het jaar 0.

8. Zoek onder 'Na de dood van Jezus'. Hoe komt het dat het Christendom zo'n bekende godsdienst is geworden in de wereld?

Jezus van Nazareth had uit zijn volgelingen 12 leerlingen, discipelen, gekozen. Na zijn opstanding uit de dood gaf Jezus deze leerlingen de opdracht zijn leer te vertellen aan alle mensen. Later werden zij apostelen (zij die uitgezonden worden)

genoemd. De apostelen maakten verre reizen en vertelde overal de leer van Jezus. Hierover kun je lezen in het bijbelboek 'Handelingen der apostelen'. De leer van Jezus werd steeds verder verbreid.

9. Zoek onder 'De overwinning van het Christendom'. Waarom zijn de jaren 305 en 313 van grote betekenis voor het Christendom?

Het jaar 305 is voor het Christendom van zeer grote betekenis.

De keizer in Rome was te oud om nog keizer te zijn. Twee anderen die allebei onderkeizer waren, Constantijn en Maxenius, wilden allebei de hoofdkeizer van het grote Romeinse rijk worden. Constantijn was hoofdman van een groot Romeins leger in Gallië. Hij trok met zijn legioen op naar Italië en marcheerden naar Rome.

In die tijd werden de volgelingen van de leer van Jezus, die zichzelf Christenen noemden, nog steeds fel vervolgd in Rome, omdat ze de keizer niet als God wilden aanbidden.

Toen Constantijn bij de rivier de Tiber, die niet ver van Rome stroomt, kwam, zag hij een visioen. Hij zag aan de hemel een lichtend kruis. Om dat kruis las hij de woorden 'in hoc signo vinces'. Dat betekent: in dit teken zult u overwinnen. Constantijn liet toen een vlag maken, waarop een kruis stond met Griekse letters Chi en Ro, de begin letters van het woord Christus. Maxenius werd verslagen en Constantijn trok Rome binnen en dat werd een geweldige triomftocht.

Aan de vervolging van de Christenen kwam een einde in 313 besloot de keizer dat de Christenen vrijheid van godsdienst kregen. Alle goederen en bezittingen van Christenen, die afgepakt waren, werden teruggegeven aan de kerkgemeenschap. Later werd het Christendom als enige staatsgodsdienst van het Romeinse rijk erkend. Dat wil zeggen dat je alleen in dienst van het rijk kan werken, als je een aanhanger bent van de staatsgodsdienst.

10. Ga naar 'Het Christendom – Hoe leven ze'. Hoe leven christenen? (punt voor punt opschrijven).

Het is de bedoeling dat christenen elke zondag naar de kerk gaan. Daar wordt voorgelezen uit de bijbel en krijgen ze een hostie. Dit is een stukje brood dat tijdens de kerkviering eigenlijk verandert in het lichaam van Christus.

Verder staat er in de bijbel heel duidelijk dat je God moet liefhebben en dat je je naaste moet liefhebben. Je moet dus eigenlijk laten zien in je gedrag dat je een goed christen bent. Deze twee 'regeltjes' zijn voor een christen heel belangrijk

Christenen vasten in de tijd tussen carnaval en Pasen, deze vastentijd duurt veertig dagen en in die tijd eten sommigen geen vlees en anderen eten geen lekkere dingen. Dit vasten doen de Christenen omdat Jezus in die tijd ook veertig dagen in de woestijn heeft moeten vasten. Verder is het een tijd waar je nog eens extra moet nadenken over hoe je leeft. Ga je wel goed om met je medemens? Of kan ik misschien nog wat extra's doen?

Met kerst maken ze onder de kerstboom een kerststalletje met daarin het stalletje in een kribbe kindje Jezus en daar omheen Jozef, Maria, de drie koningen en herders met hun schapen. Boven de kribbe hangt de engel Gabriël.

De christenen kennen de tien geboden. Dit zijn eigenlijk 10 leefregeltjes waar ze zich aan moeten houden, bijvoorbeeld dat je geen mensen moet doden, en dat je God moet liefhebben, dat je niet mag stelen. Of elk christen zich aan deze levensvoorschriften houdt is voor ieder een eigen keuze. Niemand kan ze verplichten om precies zo te leven.

11. Ga naar 'Het Christendom – Wat geloven ze'. Wat geloven christenen? (punt voor punt opschrijven).

Christenen geloven in God. Ze geloven ook in een hemel en dat Jezus de zoon van

God is. Volgens Christenen is Jezus de belangrijke persoon (Messias) die profeten hadden voorspeld. Jezus is geboren in Bethlehem in een kribbe in een stal tussen dieren. Op het moment dat Jezus geboren werd kwam er een grote heldere ster aan de hemel te staan die de drie koningen en herders de weg wezen naar de stal.

Christenen geloven in een hiernamaals (als je dood gaat, dat je dan verder leeft) in de hemel. Maar hoe die er uitziet en waar de hemel is weet niemand. Maar je kunt eigenlijk alleen maar naar de hemel als je goed leeft zonder mensen pijn te doen. Jezus heeft eigenlijk het voorbeeld gegeven hoe je goed moet leven.

Met Pasen is Jezus aan het kruis gestorven. Hij heeft in zijn leven veel moeten lijden. In de kerk zie je altijd wel een kruis waar Jezus aanhangt met een doornenkroon om zijn hoofd. Na zijn overlijden is hij drie dagen later verrezen. Hij leefde weer en heeft nog veel mensen kunnen helpen. Ieder jaar wordt het paasfeest weer gevierd.

12. Ga naar 'godsdienst – Christendom. Welke drie stromingen kennen we binnen het Christendom?

Rooms-katholiek, Oosters-orthodox en Protestant.

13. Ga naar 'godsdienst – Christendom. Wat is het doel en het pad (naar dat doel) van het Christendom?

Doelen:

Het doel van het Christendom is eeuwig leven met God in de Hemel, een volmaakt bestaan waarin God's glorie en gelukzaligheid deel zijn. Het is ook een persoonlijk leven, op verschillende wijzen ervaren door zielen volgens de mate van genade dat bereikt is in het leven.

Het pad:

De positie van de mens is veroorzaakt door ongehoorzaamheid aan God's wil. De

mens heeft redding nodig van de krachten die hem onderworpen maken en vernietigen - angst, zelfzucht, hopeloosheid, begeerte en de bovennatuurlijke krachten van de Duivel, zonde en dood waartegen hij niet opgewassen is. Zijn verlossing komt alleen door geloof in Jezus Christus, dat betekent, in acceptatie van Jezus' opstanding uit de dood als bewijs van God's macht over de krachten van zonde en dood. Een goed Christen leidt een leven van deugd en gehoorzaamheid aan God uit dankbaarheid aan God voor de opoffering van Christus voor de zonden van alle mensen die Jezus Christus accepteren als persoonlijke Verlosser en Heer. Jezus zal wederkeren om te oordelen over de wereld en God's wet naar de aarde te brengen. Door de wet van God te volgen, zoals beschreven in de Heilige Bijbel, en door God's zegen, verkrijgt de mens verlossing. Degenen die deze zegening niet verkrijgen, worden - na de dood - naar een hel van eeuwig lijden en vervloeking gezonden.

WERKBLAD 5 DEEL 2: KERSTMIS

1. Wat is de essentie van het Joelfeest ofwel waar draait het allemaal om in dit midwinterfeest?

Het woord Joel gaat vermoedelijk terug op een Indo-Europese wortel, 'kwel', die draaien betekende. Het Oudnoorse Jol, het Zweedse Jul en het Deense Juul zijn varianten in de Scandinavische talen. Het is mogelijk dat het Oudengelse Iul door Deense kolonisten in de elfde eeuw over de Britse eilanden is verspreid, Yule wordt in het Engels nog steeds gebruikt om het Kerstfeest mee aan te duiden. Hoewel de geleerden het over de afleiding van het woord Joel niet eens zijn, lijkt de betekenis van wiel het meest voor de hand liggend. De gedachte daarbij is dat na het wintersolstitium de zon, na enkele dagen op hetzelfde punt te zijn gebleven, weer in beweging lijkt te komen. Het Zweedse en Deense woord voor wiel, hjul, is vrijwel identiek aan de naam van het Midwinteneest. Al in de Steentijd was de mens gericht op het wintersolstitium, zoals megalitische bouwsels als Newgrange in Ierland en Meas Howe op de Orkney-eilanden bewijzen. De eerste is gericht op de zonsopgang tijdens het solstitium, de laatste op de zonsondergang.

Het begin van de winter was in heel Europa een belangrijk moment in het jaar. De laatste oogst was binnen, er werd geslacht wat nodig was om de winter door te komen en de geesten van overledenen werden geacht terug te keren naar hun voormalige woonplaats. Ook in het Joelfeest spelen de geesten een grote rol. In het volksgeloof werd algemeen aangenomen dat de geesten in het begin van de winter verschijnen en pas na het solstitium weer vertrekken, hoewel ze ook daarna op bepaalde hoogtijdagen nog geacht werden aanwezig te zijn.

Het Joelfeest speelde in Noord-Europa, waar de winters langer, kouder en donkerder zijn, een grotere rol dan in het zuiden. Naarmate men verder naar het noorden gaat, komt de zon in de winter minder hoog boven de horizon. Boven de

poolcirkel verdwijnt de zon zelfs enkele dagen of weken. Toch is ook in Midden- en Zuid-Europa het Joelfeest door de eeuwen heen een belangrijk moment in het jaar geweest.

2. Wie was Mithras? Wie maakte er een einde aan de zegetocht van deze god en waarom?

De zegetocht van Mithras

In de vierde eeuw v.Chr. had de verering van Mithras in Iran alle andere erediensten overvleugeld en in de eerste eeuwen van onze jaartelling verspreidde de Mithras-cultus zich over het heidense Romeinse Rijk. Hoewel Mithras van oorsprong geen Zonnegod was werd hij al snel in Romeinse tempels aangeropen als Deus Sol Invictus. Op 25 december, het wintersolstitium, werd in Rome de geboorte van Mithras gevierd. Een van de zeven rangen die behaald konden worden door inwijdingen in de Mithras-mysteriën was die van Miles, soldaat, en Mithras was dan ook bijzonder populair onder de gewone soldaten. In 308 gaf keizer Diocletianus Mithras de hoogste eer als 'Beschermer van het Rijk'. Waarschijnlijk zou Mithras alle andere Goden in het Romeinse Rijk verdrongen hebben als keizer Constantijn niet enkele jaren later de zijde van het christendom gekozen had.

De zonnecultus binnen het christendom

Het christendom vertoonde veel overeenkomsten met zowel de cultus van Sol Invictus als die van Mithras. Ook Jezus werd vergeleken met de zon en met het eeuwige licht dat de strijd met het duister aanbindt. Ook het christendom was een strikt monotheïsme waarin alle andere godheden werden ontkend of minstens bestreden. Juist door deze overeenkomsten vormde de zonnecultus een ernstige bedreiging voor het prille christendom, een bedreiging die met alle beschikbare middelen werd bestreden. In 321 stelde Constantijn de zondag in als dag voor religieuze activiteiten, terwijl voordien de Romeinen, net als de joden, de zaterdag daarvoor bestemd hadden. Maar verder wilde de keizer de zonnecultus zoveel

mogelijk terugdringen. Al in 324 verbood hij alle offers en rituelen van de Mithras-religie. Overal in het Romeinse Rijk werden in de loop van de vierde eeuw Mithras-tempels verwoest.

3. Waarom was er geen overeenstemming over de geboortedatum van Jezus? Hoe is dit opgelost?

Gedurende de eerste eeuwen van onze jaartelling bestond er binnen het christendom geen overeenstemming over de geboortedag van Jezus. De bijbel geeft geen enkele aanwijzing over een geboorte in de winter en de eerste bronnen hierover spreken elkaar tegen. In het begin van de vierde eeuw werd 6 januari als geboortedag gerekend. In de Kalender van Philocalus, die in 354 in Rome verscheen, werd voor het eerst 25 december als geboortedag genoemd, maar niet overal werd dit nagevolgd. De Armeense kerk houdt nog steeds vast aan 6 januari. De overige christelijke landen gingen in de loop van de vierde of vijfde eeuw ertoe over de geboorte van Christus op 25 december te vieren, terwijl het oudere feest van 6 januari werd gevierd als doop van Christus door Johannes de Doper. In Constantinopel werd 6 januari gevierd als Epifanie, het vereren van het Christuskind door de wijzen uit het oosten. Geleidelijk aan won deze versie ook in het westen terrein zodat 6 januari uiteindelijk in het Nederlands de naam Driekoningen kreeg.

4. Maak een keuze uit één van de volgende onderwerpen rond het kerstfeest en werk dat in eigen woorden uit:

Kerstmis (25 december)

Als belangrijkste christelijke feest in de Joeltijd en als traditionele datum voor het solstitium heeft het Kerstfeest veel van de oude midwintergebruiken naar zich toe getrokken. Het Middelnederlandse kerstesmisse verwijst naar de mis voor het Christuskind en naar het heidense feest waarop dit gebaseerd was. Vermoedelijk zijn de verschillende namen voor Kerstmis in de dertiende eeuw ontstaan. Het

Duitse Weihnachten is ontleend aan het Gotische weihs en het Oudhoogduitse wih, die beide 'heilig' betekenen. Het is niet duidelijk of de Duitse naam teruggaat tot een Germaans heidense aanduiding van de Joeltijd. De naam Wihnacht (in het enkelvoud) werd voor het eerst rond 1170 opgeschreven door de dichter Spervogel. Het is aannemelijk dat voordien het woord Jul werd gebruikt, dat in het noorden gebruikelijk bleef, terwijl in het zuiden Weihnachten (meervoud) de overhand kreeg.

Vaak zijn heidense gebruiken eerder verbonden aan Kerstavond, dus de avond van 24 december, dan aan Kerstmis zelf. Meestal werd er gedanst, gezongen en muziek gemaakt. Soms gingen jongeren met lantaarns langs alle huizen en zongen voor geld of snoep. Ook met Kerstmis zelf werd wel gedanst en overal in Europa werden gemaskerde optochten georganiseerd. In Duitsland was daarbij meestal de Erbsenbar present. Daartoe werd een gemaskerde man geheel in erwtenstro gewikkeld en aan een ketting rondgeleid. Erwtenspijzen werden speciaal als voedsel voor de doden beschouwd en als zodanig voor hen neergezet. De Erwtenbeer vertegenwoordigt, net als de andere gemaskerde figuren, duidelijk de geesten van de overledenen. Het stro is wat overblijft van de oogst van graan, erwten en andere peulvruchten en het heeft daarom de levenskracht van de vegetatie in zich opgenomen. Wie erin slaagde wat stro uit de Erwtenbeer te trekken, bewaarde dit het hele jaar als krachtig middel tegen allerlei onheil of strooide dit over de akker voordat er werd gezaaid.

Alom verbreid was het gebruik om met Kerstmis of nieuwjaar stro om de vruchtbomen te winden om de levenskracht van deze vegetatie op de bomen over te brengen. Meestal werd in de Twaalf Dagen stro in huis neergelegd, waar de geesten van de overledenen zacht op konden rusten. Op dit stro werden, met name in Finland en Estland, plengoffers en spijsoffers gebracht. Ook onder de kersttafel werd stro neergelegd, zodat de geesten daar tijdens het kerstmaal konden rusten.

Het stro in de kribbe van de kerststal is hier een afspiegeling van. Soms werd een kamer in huis speciaal voor de doden ingericht en werd daar gedurende de Twaalf Nachten een olielichtje gebrand zodat de geesten ook 's nachts hun weg konden vinden. Vooral stro van de laatste garve werd bewaard om in de Joeltijd op velerlei wijzen te gebruiken. Als de Twaalf Dagen waren verstreken werd het stro niet weggegooid, maar bewaard om later over de akkers te strooien voordat er gezaaid werd.

Het kerstmaal

Het kerstmaal was vanouds met vele van oorsprong heidense gebruiken doorspekt. In veel landen, met name Zweden en Tsjechië, bleef de gedekte kersttafel tot 6 januari staan. In Niederösterreich en Beieren werd op kerstavond een tafel voor Percht gedekt. In de kerstnacht kwam Percht en heiligde het voedsel en de drank op deze tafel. De Perchtmilch en de neergezette spijzen werden de volgende ochtend door het hele gezin en het vee genuttigd. Voor Frau Holda werd in de Middeleeuwen in Duitsland een kersttafel gedekt. Het is aannemelijk dat deze gebruiken teruggaan op offers aan heidense Goden en aan de geesten van overledenen. In Zweden legde men stro en een van stro gemaakte joelbok onder de kersttafel. In plaats van de joelbok werd ook wel een julgubbe gemaakt, een stropop waarvoor voedsel en drinken werden neergezet. In het Saarland legden kinderen stro en haver onder de kersttafel 'voor het paard van het kerstkind'.

Het kerstmaal zelf moest altijd zeer overvloedig zijn, want de joeltijd is een keerpunt in het jaar en als dat slecht begint zul je het hele jaar honger lijden. Ook uitbundig 'joel drinken' met bier of mede hoorde bij de feestvreugde. Het drinken van champagne bij het aanbreken van het nieuwe jaar is een hiermee vergelijkbare gewoonte. Aan het kerstbrood of gebak, dat vaak tot nieuwjaar of Driekoningen op tafel bleef staan, werden grote krachten toegeschreven. Na de Twaalf Dagen werden de restanten aan het vee gegeven of gedroogd en in de stal gehangen. Een

ander deel werd bewaard om zonodig de magische kracht van het brood te kunnen benutten. Ook was algemeen gebruikelijk kruimels van het kerstbrood onder het zaaigoed te mengen of over de akkers te strooien voordat er gezaaid werd. Ook werden de kruimels wel aan de voet van de vruchtbomen gestrooid. Vaak werd het kerst- of joelbrood gebakken van het meel van de laatste schoof. Het meel dat bij het bakken overbleef had dezelfde levenskracht als het brood zelf. Ook dit meel werd aan het vee gegeven of door het zaaigoed gemengd. Behalve brood werd vrij algemeen varkensvlees gegeten.

De kerstboom

De kerstboom zoals wij die tegenwoordig kennen, met lichtjes en ballen, stamt uit de vorige eeuw, maar het gebruiken van bomen en groene takken rond Midwinter dateert al minstens uit de tijd dat Romeinen elkaar tijdens de Saturnalia met vruchten versierde takjes schonken. Voor de heidense Germanen en Kelten was elk bos heilig en elke boom een potentiële tempel waar een God of Godin vereerd kon worden. De boomverering is niet met de kerstening verdwenen. Nog in de late Middeleeuwen werden de balken van het huis, samen met de haard, gezien als de belangrijkste verblijfplaats van huisgeesten en in de winter als verblijfplaats van de voorouders. Vanaf de vroege Middeleeuwen zijn er vele voorbeelden, op vele plaatsen in Europa, van bomen of takken die rond Midwinter of met de kerst versierd werden met vruchten en bloemen. Ook hiertegen heeft Martinus van Bracara tevergeefs geprotesteerd. Het was tot in de zeventiende eeuw op vele plaatsen in Europa gebruikelijk een met appels en andere vruchten versierde boom op het dorpsplein te zetten en er omheen te dansen. In de zeventiende eeuw ontstond in Duitsland de gewoonte een kerstboom in huis neer te zetten, waarna de gemeenschapsboom geleidelijk aan verdween om pas na de Tweede Wereldoorlog weer terug te keren. Rond 1880 werden in Thüringen voor het eerst

glazen appels en ballen gemaakt, waarna de oorspronkelijke versiering met vruchten en bloemen langzaam verdween.

Dertiendag (6 januari)

De zesde januari gold vrij algemeen als het eind van de joeltijd. Alle gebruiken die we op de andere dagen beschreven hebben kunnen ook hier voorkomen. De omkering van de gevestigde orde vinden we in de gewoonte een boon in een gerecht te verbergen. In katholieke gezinnen was 't tot in de twintigste eeuw gebruikelijk een koek te bakken met een boon erin. Wie de boon trof was 'koning' voor die dag, wat bepaalde rechten en plichten met zich meebracht. De wijzen uit het oosten die volgens het Mattheus-evangelie het kindje Jezus in Bethlehem bezochten werden in de volksoverleveringen tot de koningen Melchior, Balthazar en Caspar. Het moment dat ze het kindje vonden wordt epifanie (verschijning) genoemd. De dag zelf heet Dertiendag of Driekoningen. Op de avond gingen groepen kinderen, waarvan drie verkleed als koning, met een lampion als ster de huizen langs om voor een kleine vergoeding te zingen. Tot de meer huiselijke gebruiken hoorde het kaarsjesspringen, waarbij het hele gezin over drie op de grond staande kaarsen sprong.

5. Hoe vieren mensen nu ('hedendaags') het kerstfeest?

Van het gebruik van sparrenbomen bij de viering van kerst is voor het eerst geschreven bewijs rond 1600 en wel in de Elzas. Van daaruit heeft het gebruik zich verspreid. Wat de oorsprong ervan betreft is weinig met zekerheid vast te stellen, wel is bekend dat bomen in het algemeen bij veel feesten een vast attribuut vormden.

Kaarsen werden al gebruikt bij het oude winterfeest in Scandinavië, het Julfeest en bij de Dodenfeesten in het midden van de winter bij de Germanen. De lichtjes

moesten de overleden familieleden de weg wijzen naar huis, waar zij een feestmaal kregen aangeboden. Tevens golden ze als afweer tegen boze geesten.

De kerstman herinnert sterk aan Sint Nicolaas, wat betreft zijn naam - Santa Claus -, maar ook wat betreft zijn vrijgevigheid. Steeds meer mensen verschuiven het geven van cadeaus naar Kerstmis. Het beeld van Santa Claus, de kerstman zoals we dat nu kennen is rond de 50er jaren van de vorige eeuw voor 100% bedacht door reclame-schrijvers van de CocaCola Company

Een wijdverbreid gebruik met Kerstmis is het rondsturen van kerst- en nieuwjaarskaarten aan vrienden en familie.

6. Hoe ontstond het kerstfeest en hoe wordt het elders gevierd?

De Germanen vierden rond 25 december midwinter- of joelfeesten. Feesten van dankbaarheid voor wat geweest was en hoop voor wat nog komen moest. Ze duurden 13 dagen en 12 nachten (van 24 december tot 6 januari) en sloten direct aan op de grote slachttijd. Er werd niet gewerkt, maar wel enorm veel gegeten, gedronken en lawaai gemaakt. Het lawaai was bedoeld om de geesten die tegen het einde van het jaar tevoorschijn komen te verjagen.

Er brandden voortdurend enorme vreugdevuren waarop brandoffers werden gebracht aan de goden, godinnen, schimmen en doden. Alles werd versierd met groenblijvende takken en twijgen, die gezien werden als symbool van vruchtbaarheid en verjager van heksen, geesten en ziekte. Niet alleen de Germanen kenden deze midwinterfeesten en symboliek, ook Romeinen, Egyptenaren en nog veel meer volken vierden in de winter dit 'feest van het licht.'

Pas in 381 kwam het Christelijke element om de hoek kijken: men koos 25 december als geboortedag van Christus. Voor 381 werd alleen Zijn kruisiging, besnijdenis en wederopstanding herdacht en gevierd. Het heidense 'feest van het licht' versmolt

vervolgens met het Christelijke 'feest van de vrede'. De kerk maakte op deze manier handig gebruik van de enorme populariteit van de joelfeesten om het Christendom verder te verspreiden.

Niet vreemd maar anders

In Engeland en Amerika hangt men een mistletoe op in huis. De mistletoe (ook vogellijm of maretak genoemd) is het symbool van vriendschap. Een meisje dat per ongeluk (?) onder de mistletoe staat, mag door een jongen worden gekust. En vice versa natuurlijk.

In Oost-Europa vasten mensen de dag voor Kerstmis, zodat het kerstmaal extra goed smaakt. Men gaat aan tafel als de eerste ster aan de hemel verschijnt en er wordt bij het diner 1 stoel vrijgelaten voor het kerstkind.

In Polen legt men stro op de vloer en op tafel als herinnering aan de stal van Bethlehem. Er wordt optalek (een plat brood waarin kerstfiguren zijn gedrukt) gegeten. Het brood gaat rond zodat iedereen een stukje af kan breken. Wie niet thuis is, krijgt een stukje opgestuurd.

In Brazilië worden geen echte, maar plastic kerstbomen in huis gezet. Men gaat naar de nachtmis, er wordt gegeten, gedronken en cadeautjes uitgepakt. Vervolgens wordt er tot de volgende dag twaalf uur knalvuurwerk afgestoken.

In Scandinavië speelt de geit een grote rol in de kerstviering. De geit zou boze geesten die rond de jaarwisseling te voorschijn komen, verdrijven. Men geeft elkaar geitjes van stro en kinderen verkleden zich als geit.

7. Wat houdt advent in?

Kerstmis wordt voorafgegaan door Advent (=Nadering). Tijdens de Advent zijn Christenen in afwachting van de komst van Jezus. Advent begint op de vierde

zondag voor Kerstmis (het begin van het kerkelijk jaar) en duurt tot Kerstavond. Kinderen krijgen een adventskalender met voor elke dag een 'deurtje' waar iets lekkers achter verstopt zit. Er wordt een adventskrans met vier rode of gele kaarsen neergezet. De eerste kaars wordt op adventszondag aangestoken en elke zondag erna wordt er een kaars extra aangestoken.

Tijdens de adventsperiode worden overal Kerstmarkten gehouden. Zo vertrekken er dagelijks bussen vol Nederlanders naar de beroemde Kerstmarkt in Düsseldorf. Al met al bezoeken jaarlijks vele tienduizenden Nederlanders de kerstmarkten in Nederland en Duitsland.

8. Wie zijn de drie wijzen/koningen? Welke geschenken brachten zij voor kindje Jezus mee en met welke symbolische betekenis?

Op 6 januari vieren Christenen Driekoningen. Volgens de Bijbel kwamen de drie wijzen (later koningen) pas op 6 januari met hun geschenken aan bij de stal in Bethlehem. Balthazar gaf Jezus mirre, een parfum waarmee doden werden ingewreven, om aan te geven dat Jezus zou lijden en sterven. Van Melchior kreeg Hij goud, ten teken dat Hij de Koning der Koningen zou zijn. Kaspar bracht wierook mee, ten teken dat Jezus zou worden geëerd.

Driekoningen is het feest waarmee de 'Kerstkring' van twaalf dagen wordt afgesloten. Deze Kerstkring begint met de nachtmis op kerstavond begint. Na Driekoningen nog kerstversiering in huis hebben, brengt ongeluk.

Snoep, cadeaus en bonen

In de Middeleeuwen duurde het feest soms acht dagen. In sommige landen (waaronder Spanje) wordt Driekoningen nog steeds uitvoerig gevierd. Het is voornamelijk een kinderfeest dat veel weg heeft van het Sinterklaasfeest. Een paar weken voor Driekoningen schrijven kinderen een brief naar de drie koningen

waarin ze vertellen wat ze graag willen hebben. Op 6 januari zijn er optochten waarbij de koningen snoepgoed naar de kinderen gooien.

Er wordt een driekoningenbrood gebakken met een boon erin. Wie de boon vindt, is die dag de baas. Kinderen gaan verkleed als koningen en met een ster, zingend langs de deuren om snoep op te halen. Na de optocht zetten ze hun schoenen onder de kerstboom. Ook worden er 'geschenken' voor de koningen en hun kamelen neergezet (cognac, mandarijnen, walnoten en water). Lieve kinderen vinden de volgende dag cadeaus onder de boom, stoute kinderen een zakje houtskool (van suiker).

La Befana

In Italië krijgen kinderen met Driekoningen cadeautjes in hun schoen of kous. Ook hier krijgen stoute kinderen steenkool. De cadeautjes worden niet door de drie koningen gebracht, maar door een lelijke, oude, maar vriendelijke heks: La Befana. Het verhaal hierachter heeft wel met de drie koningen te maken. La Befana had het te druk had om de Wijzen uit het oosten te ontvangen. Voor straf is ze nu eeuwig op zoek naar het kindje Jezus en laat ze in elk huis een cadeautje achter voor het geval het kindje daar mocht zijn.

10. Lees het kerstverhaal. Kende jij dit verhaal al? Sta jij met kerstmis stil bij dit geboorteverhaal van Jezus? Waarom doe je dat wel of waarom doe je dat juist niet? Leg je antwoord duidelijk uit.

Er was ooit een tijd waarin veel mensen dachten dat God hen vergeten was. In Jeruzalem was de boze koning Herodes de baas en het was geen leuke tijd voor de Joden. Op een dag kwam er een engel bij Maria. Hij vertelde haar dat ze moeder zou worden van de Zoon van God.

Maria is verliefd op Jozef. Jozef is een timmerman. Maria werkte hard in hun huisje, terwijl Jozef aan het werk was. Plotseling werd het heel licht. Maria schrok. Het licht kwam van een engel. 'Wees maar niet bang, Maria', zei de engel. 'Ik ben een boodschapper van God en ik kom je iets fijns vertellen.' Maria kon geen woord uitbrengen en luisterde naar de engel. 'God heeft jou uitgekozen om de moeder te zijn van een heel bijzonder kind. Je zult voor hem zorgen, maar als hij groter wordt, zal hij er voor alle mensen in de wereld zijn. Hij zal zorgen voor liefde en vrede voor alle mensen.' Als de engel weg is, laat Maria haar spullen liggen en gaat op zoek naar Jozef.

Toen het kindje van Maria bijna geboren moest worden, kwam er een boodschapper van de keizer van Rome. Hij zei dat iedereen naar de stad van zijn vader moest gaan. De keizer van Rome wilde namelijk tellen hoeveel Joden er in Israel woonden. Maria en Jozef moesten op reis naar Bethlehem, want daar woonden hun vaders. Toen ze daar na een lange en zware reis aankwamen, waren alle herbergen vol. Na lang zoeken vonden ze gelukkig een stal waar ze mochten blijven slapen. Hier, tussen de ezels en koeien, kreeg Maria het kindje Jezus. Ze wikkelde het in doeken en legde het in de kribbe, een voederbak voor dieren.

Herders

Buiten was het al donker en koud. De herders waren buiten met hun schapen. Ze warmden hun handen bij een vuurtje. Plotseling werd het licht. De herders keken op en zagen een engel. Hij zei: 'Schrik niet, herders. Ik kom jullie goed nieuws vertellen.' De herders, die anders nooit zulke bijzondere dingen meemaken 's nachts, zijn verbaasd, maar ze luisteren. 'Er is een kind geboren in Bethlehem, een bijzonder kind. Een kind dat vrede zal brengen in de wereld. Het is geboren in een stal. Een grote ster zal jullie de weg wijzen.'

Ineens stonden er heel veel engelen. Het hele veld werd verlicht. De herders genoten zichtbaar. Zeker toen dat hele engelenkoor ook nog eens prachtig begon te zingen. 'Gloria in excelsis Deo.' Geweldig was het. Toen de engelen waren verdwenen, gingen de herders meteen op pad. Op weg naar Bethlehem, naar dat bijzondere Kind. En in dat stalletje in Bethlehem vonden ze inderdaad het kindje Jezus. Ze vertelden aan iedereen wat er was gebeurd. En de mensen waren heel blij, omdat ze nu wisten dat God hen toch niet in de steek had gelaten.

Wijzen uit het oosten

Ook drie wijzen uit het oosten waren op zoek naar het kindje Jezus. Zij hadden gehoord dat Jezus als hij groot was koning van de Joden zou zijn. Zij vonden de stal in Bethlehem doordat er vlak boven deze stal een grote, schitterende ster aan de hemel stond. De drie wijzen gaven Jezus mooie cadeaus: goud, wierook en mirre.

Ondertussen had de slechte koning Herodes ook van het koningskind gehoord. Hij stuurde soldaten naar Bethlehem om het dood te maken. Gelukkig was Jozef 's nachts door een engel gewaarschuwd en kon hij op tijd naar Egypte vluchten met Maria en Jezus.

Pas toen de boze koning dood was, gingen ze weer terug naar Nazaret. Jezus groeide hier op en werd koning van de Joden.

WERKBLAD 5 DEEL 3: PASEN

1. Wat is de betekenis voor christenen van de 'goede week'?

Met Palmzondag begint de Goede Week; de benaming Goede Week verwijst naar het heil dat alle mensen in de dood en de verrijzenis van Jezus wordt aangezegd. De Goede Week is de laatste week van de veertigdagentijd die voorafgaat aan Pasen.

2. Wat is het doel van de 'goede week'?

Het doel van de Goede Week is de overweging van het lijden en sterven van Christus, te beginnen met zijn intocht als Messias in Jeruzalem op Palmzondag.

3. Waarom bestuderen we de 'goede week' terwijl we het hier over Pasen zouden hebben? Waarom begrijp je Pasen nooit helemaal als je de 'goede week' niet kent of begrijpt?

Aan het Paasfeest is een voorbereiding voorafgegaan, de zgn. veertigdagentijd. In de laatste week voorafgaand aan Pasen, de zgn. Goede Week, wordt het lijden en sterven Christus herdacht. De heilsgeschiedenis vindt haar voltooiing in Pasen. Het plan van God, dat eeuwenlang verborgen was, is nu onthuld: door Jezus zijn we herenigd met God. Eens waren we dood door de zonde, maar nu zijn we levend, gered van de dingen die ons van de Vader gescheiden hielden. Elk obstakel is weggenomen en nu kunnen we persoonlijk de liefde van God onze Hemelse Vader ervaren. Met de opstanding van Christus heeft God zijn onmetelijke kracht over zonde, satan en dood geopenbaard.

4. Zoek de volgende bijbelteksten op (Joh. 20, 1-9), (Mt. 28, 5-6), (Hand. 13,32-33) en (Romeinen 6,4). Maak hier een samenvattend verslag van. Maak in je verslag duidelijk waarom deze bijbelteksten over Pasen gaan.

Joh. 20, 1-9 Het lege graf

Mt. 28, 5-6,... 5. 'De engel sprak de vrouwen aan en zei: 'Gij hoeft niet bevreesd te zijn; ik weet dat gij Jezus zoekt, de gekruisigde. 6. Hij is niet hier. Hij is verrezen zoals Hij gezegd heeft; komt zien naar de plaats waar Hij gelegen heeft.'

Hand. 13,32-33,... 32 'Wij dan verkondigen u de blijde boodschap, dat God de belofte aan de vaders gedaan, 33. Voor ons, hun kinderen, vervuld heeft door Jezus te doen verrijzen, zoals ook geschreven staat in de tweede psalm: Gij zijt mijn Zoon, Ik heb U heden verwekt.'

Romeinen 6,4 'Door de doop in zijn dood zijn wij, zoals Christus door de macht van zijn Vader uit de doden is opgewekt, een nieuw leven zou leiden.'

6a. Waar gaat de Mattheus Passion over?

De Matthäus Passion vertelt het lijdensverhaal uit de bijbel. Naar het evangelie van Matthäus, hoofdstukken 26 en 27.

6b. Wie was Bach? Johann Sebastian Bach

Studeren en werken

In Arnstadt wist Bach steeds mooiere muziek uit zijn orgel en clavecimbel te toveren. Tijdens zijn leven ontpopte Bach zich als een 'levende legende' om nog maar te zwijgen van de roem na zijn dood.

Als kroon op zijn (zelf)studie kreeg Bach op zijn 20ste les van de legendarische orgelvirtuoos Dietrich Buxtehude. Dat ging hem zo goed af, dat hij in plaats van vier weken, vier maanden in Lübeck bleef. Toen hij bij thuiskomst een uitbrander kreeg, trok de jonge, maar brutale Bach zich daar niets van aan.

Componeren

Bach had talent; in de eerste jaren van de 18e eeuw schreef hij al zijn eerste cantates in Mühlhausen, een belangrijke organistenpost.

Ondanks de grote passie voor zijn werk, was er ook ruimte voor de liefde. Bach trouwde op 17 oktober 1707 met zijn (achter)nichtje Maria Barbara, Bach was toen 22 jaar.

In 1708 ging hij werken als organist aan het hof van Weimar. Hij bleef hier negen jaar en componeerde in die tijd heel veel stukken voor clavecimbel en orgel. Ook schreef hij cantates en de eerste concerten voor orkest.

Studentenorkest

Het verwachte succes als Thomascantor in Leipzig bleef uit; zijn met veel enthousiasme gecomponeerde muziek sloeg niet aan bij de mensen.

Maar dat betekende niet dat Bach stilzat. Bach uitte zich meer en meer als virtuoos, waardoor zijn aantal leerlingen bleef groeien. Hij begon een studentenorkest waarmee hij regelmatig optrad én hij publiceerde een reeks boeken met clavecimbel- en orgelmuziek.

Grote werken

Ergens rond 1730 kreeg Bach's levenswerk een definitieve vorm, in composities die hem voor altijd zouden overleven. Hij schreef in deze periode de vierdelige Clavier-Übung ('oefeningen' voor klavier) en een grote Missa. Maar ook het uit maar liefst zes cantates bestaande Weihnachtsoratorium, het Hemelvaartsoratorium en het Magnificat.

In 1736 werd de definitieve versie van de Matthäus Passion geschreven. Tussen 1736 en 1748 zagen ook het tweede deel van het Wohltempierte Clavier, een verzameling koralen voor orgel en de Kunst der Fuge het licht.

Erfenis

De mensen kenden Bach in zijn tijd vooral als bespeler van orgel en klavecimbel. En

als iemand die fantastisch kon improviseren, maar die ook diepe indruk wist te maken met zijn composities.

Met de muziek zat het dus wel goed, mede dankzij zijn ontelbare leerlingen die ijverig zijn stukken overschreven om tevergeefs hetzelfde succes te behalen. Voor veel van zijn andere muziek, zoals de orkestwerken en vooral de cantates was minder interesse. Veel daarvan is verloren gegaan.

Pas in de 19e eeuw kwam er weer meer aandacht voor deze stukken. Grote componisten als Beethoven, Mendelssohn, Schumann, Brahms en Wagner waren bijvoorbeeld grote Bach-liefhebbers.

Anekdote

Er bestaat een mooi verhaal over een vorst die een kostbare ring van zijn vinger rukte en deze aan Bach cadeau gaf vanwege zijn virtuoze spel met alleen zijn voeten, wat een ander niet eens met zijn handen kon doen.

Wat had die vorst hem wel niet moeten geven als hij met zijn handen had gespeeld?

7. Onder het kopje 'Wat is pasen?' vind je de paaskwis. Veel succes met het invullen. Noteer je resultaat in je schrift.

Als docent kun je ervoor kiezen de quiz uit te printen en klassikaal te laten maken maar het is natuurlijk leuker als leerlingen meteen het resultaat krijgen te zien op de computer.

8. Onder het kopje 'culinair' vind je verschillende tips om samen een paasmaaltijd samen te stellen. Misschien is dit een leuk idee voor in de klas. Denk bijvoorbeeld aan een paasontbijt.

Naast de traditionele eieren en paasbroden zijn er vele mogelijkheden om een

gezamenlijke maaltijd samen te stellen. Elk groepje krijgt een 'kookopdracht' mee en maakt thuis tijdens de voorbereidingen foto's van het samen klaarmaken.

WERKBLAD 6: ISLAM

1. Wat voor soort kalender hebben de moslims en hoe wordt die berekend?

De moslims hebben een maankalender. De maand begint bij de nieuwe maan. Het moslimjaar telt 12 maanmaanden van afwisselend 29 en 30 dagen. In totaal 354 dagen. (de Hijrah-kalender)

2. Waarin verschilt de islamitische kalender met de christelijke kalender?

De christenen hebben een zonnekalender. Het christelijk jaar telt 365 dagen. De moslims hebben een maankalender. Het islamitisch jaar telt 354 dagen.

3. In welk jaar en met welke belangrijke gebeurtenis begint de islamitische jaartelling?

De islamitische jaartelling begint met het vertrek van de profeet Mohammed uit de stad Mekka naar de stad Medina in het jaar 622.

4. Waarom kent de islamitische kalender geen winterfeesten, zoals ons kerstfeest, en zomerfeesten?

Vanwege de maankalender. Een maanjaar was ongeveer 11 dagen korter dan een zonnejaar. De islam verbiedt het gebruik van een dertiende maand. Als gevolg daarvan vielen de seizoenen, berekend volgens de zonnejaartelling, niet meer samen met de Hijrah-kalender. Daarom vindt je geen winter en zomerfeesten op de Hijrah-kalender.

5. Wat betekent het woord 'islam'?

Het woord 'islam' betekent: overgave aan de wil van God.

6. Hoe worden de volgelingen van de islam genoemd en waarin geloven zij?

De volgelingen van de islam worden moslims genoemd. Zij geloven dat veel profeten

of meesters door God zijn gezonden. Mohammed was echter de allergrootste profeet of boodschapper van God. Ze geloven in één God: Allah.

7. Elke levensbeschouwing kent verschillende stromingen of richtingen. Ook binnen de islam bestaan twee richtingen. Welke zijn dat en geef per richting drie belangrijke kenmerken.

De twee richtingen of stromingen zijn:

De soennieten: 'mensen van de gemeenschap en traditie'. Zij zijn gematigd en keuren het geweld van extremisten af.

Sjiïeten: vereren imams omdat die de verborgen betekenis van de koran kennen. Het is een minderheid.

8. Waarom is de islam niet genoemd naar de profeet Mohammed?

De islam is niet naar de profeet Mohammed genoemd omdat Mohammed niet de stichter was van de islam. Het gaat in de islam om Allah en niet om de profeet Mohammed.

9. Hieronder staan een aantal jaartallen. Neem de jaartallen over en geef per jaartal een beschrijving.

570: in de stad Mekka wordt de profeet Mohammed geboren.

610: De engel Gabriel bezoekt de profeet Mohammed voor de eerste keer en vertelt wat God wil.

622: Mohammed verhuist met zijn volgelingen naar de stad Medina. De moslimkalender begint nu.

632: Mohammed sterft in Medina. Er wordt een nieuwe moslim leider gekozen.

644: de moslim leider Uthman begint met het opschrijven van de koran.

710: de uitbreiding van de islam: de verovering van Spanje.

1453: De verovering van Constantinopel. De moslims noemen deze stad: Istanbul.

1800: de snelle verspreiding van de islam in m.n. West-Afrika.

1950: Veel moslims komen naar europa om te werken.

1955: de bouw van de eerste moskee in Nederland.

2003: er wonen meer dan 920.000 moslims in Nederland. Grootste groepen zijn Turken en Marokkanen.

2004: er zijn ongeveer 40 islamitische basisscholen en 1 islamitische middelbare school in Nederland.

10. Om Allah te eren en te dienen kent de islam vijf plichten ook wel vijf zuilen genoemd. Noem alle vijf zuilen en geef per zuil een korte beschrijving van de inhoud.

De 5 zuilen zijn:

- De geloofsbelijdenis: shahadah: je gelooft dat er maar 1 God is en dat Mohammed zijn boodschapper is.
- Bidden: salaah: 5 keer per dag bidden met je gezicht richting Mekka.
- Vasten: saum: in de maand ramadan tussen zonsopgang en zonsondergang mag je niet eten, drinken, roken en vrijen.
- Aalmoezen: zakaat: een godsdienstige belasting. Iedere moslim moet een deel van zijn inkomsten aan arme of zieke mensen geven.
- Bedevaart: hadj: iedere moslim die het kan betalen moet 1 keer naar Mekka op bedevaart gaan. Mekka is de stad waar de profeet Mohammed is geboren.

WERKBLAD 6, DEEL 2: HET OFFERFEEST

1. Wat willen moslims met het Offerfeest blijven herinneren?

Men herinnert zich dat Ibrahim gevraagd werd om zijn zoon Ismael te offeren aan Allah.

2. Wanneer viert men het Offerfeest?

Men viert het Offerfeest vanaf de 10 de dag van de 12 de maand van de islamitische kalender.

3. Wat is het belangrijkste ritueel op de eerste dag van het feest?

Het slachten van een schaap, geit, koe, os, buffel of kameel en het verdelen van het vlees onder de familie, burens, vrienden en armen.

4. Vertel het verhaal van het offer van Ibrahiem aan de hand van onderstaande woorden:

Ibrahim: is een profeet. Samen met zijn vrouw Hagar kreeg hij op late leeftijd nog een zoon: Ismael. Als dank wilde Ibrahim zijn zoon wel offeren aan God.

Duivel: de duivel vertelt Ibrahim dat hij niet naar God moet luisteren. Maar Ibrahim gooit stenen naar de duivel om hem te verjagen. Stenen naar de duivel gooien doen pelgrims die naar Mekka gaan nog steeds op dezelfde plek.

Offer: Ibrahim wilde zijn zoon offeren op de berg. Maar een engel vertelde hem dat hij geen mensen mocht offeren en dat God het goed vond als hij een ram slachtte.

Ram: moslims offeren nog altijd een ram om dit verhaal te herdenken.

5. Het verhaal van het offer van Ibrahiem staat niet alleen in de koran. Ook andere godsdiensten hebben dit verhaal in hun heilig boek staan. Noem twee andere godsdiensten die het verhaal van Ibrahiem ook kennen en noem voor iedere

godsdienst het heilig boek waar het verhaal in staat.

De joden en de christenen.

6. Niet alleen in de islam bestaat een feest dat aan het offer van Ibrahiem herinnert. In welke andere godsdienst bestaat een belangrijk feest dat aan hetzelfde verhaal herinnert en hoe heet dit feest?

Het jodendom.

WERKBLAD 6 DEEL 3: HET SUIKERFEEST

1. Wanneer viert men het Suikerfeest?

Het suikerfeest wordt op de eerste dag van de 10 de maand gevierd.

2. Wat viert men met het Suikerfeest?

Men viert dan het breken van de vasten.

3. In hoeveel dagen viert men het Suikerfeest en waarom kan het aantal dagen verschillen?

Het suikerfeest duurt minstens een dag maar nooit meer dan drie. Dit ligt aan het gebied waar het feest gevierd wordt.

4. Het Suikerfeest heeft een motto. Hoe luidt dit motto en wat betekent het?

Het motto van het suikerfeest is: 'zoet eten, zoet praten'. Dit betekent dat ruzies en conflicten goed uitgesproken moeten worden.

5. Willen de moslims met het Suikerfeest een bepaalde gebeurtenis blijven herinneren?

Nee, de moslims herinneren zich dan niet een bepaalde gebeurtenis.

6. Waarom heet het feest Suikerfeest?

Het heet Suikerfeest omdat er veel gesnoept wordt. Naast zoetheid worden er ook veel dadels en fruit gegeten.

- mihrab: een nis in de muur van de moskee. Deze geeft de richting van de ka'aba in Mekka aan.
- dakka: wordt vooral gebruikt in grote moskeeën. Het is een verhoging waarop door medewerkers van de moskee de handelingen van de imam worden nagedaan.

- minaret: een toren. Op de minaret worden vaak geluidsboxen geplaatst. Zo horen alle mensen uit de buurt dat het tijd is om te bidden.
- mimbar: de plek van waar de imam zijn voordracht aan de moskee houdt.
- kursi: de qari gebruikt de kursi als lessenaar. Hierop legt hij de koran neer als hij klaar is met voorlezen.
- fontein: bij binnenkomst van de moskee wast iedere moslim zich bij een fontein of een kraan volgens een vast ritueel.
- galerij: hier bidden de vrouwen.
- toilet.
- schoenenrek: bij binnenkomst van de moskee moet iedereen zijn schoenen uitdoen. In een schoenenrek worden de schoenen bewaard.